

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

”Hyvän mielen kaveruuden taitokone”

- Yhteisötaidemenetelmä Luova lava lapsille - leiritoiminnassa

Junnonaho, Kati & Pajunen, Mirja

2015 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

”Hyvän mielen kaveruuden taitokone”
- Yhteisötaidemenetelmä Luova lava lapsille -leiritöinnässä

Kati Junnonaho & Mirja Pajunen
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Syyskuu, 2015

Junnonaho Kati, Pajunen Mirja

”Hyvän mielen kaveruuden taitokone” - Yhteisötaidemenetelmä Luova lava lapsille - leiritoiminnassa

Vuosi 2015 Sivumäärä 72

Opinnäytetyö on työelämälähtöinen kehittämiskohde, jonka tarkoituksena oli kehittää kuvallista ilmaisua hyödyntävä yhteisötaidemenetelmä, jolla pyrittiin vahvistamaan lasten sosiaalisia taitoja sekä yhteisöllisyyden syntymistä osallisuuden kautta. Opinnäytetyö on toiminnallinen, mutta siinä esiintyy myös kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen piirteitä. Toiminnallinen osuus toteutettiin neljällä Luova lava lapsille -leirillä Helsingissä, joista kaksi opinnäytetyön tekijöiden toimesta. Kaikilta toteutukseen osallistuneilta leiriohjaajilta sekä niiltä lapsilta, jotka osallistuivat opinnäytetyön tekijöiden ohjaamille leireille, kerättiin palaute opinnäytetyön tekijöiden laatimilla palautelomakkeilla.

Opinnäytetyön teoreettiselle viitekehykselle luotiin pohjan Eriksonin kehittämä kehitysvaiheteoriat, joka nostaa esille lasten yhteisöllisyyden sekä osallisuuden tukemisen merkityksen varhaisessa kouluiän vaiheessa. Näille varhaisen kouluiän vaiheen esille nostamille alueille pyrittiin muun teoreettisen viitekehityksen avulla sekä opinnäytetyön toteutuksen kautta hakemaan ja saamaan tukea.

Opinnäytetyön toiminnallinen toteutus sekä osallistujilta kerätty palaute yhdessä toivat esille menetelmän toimivuuden leiritoiminnassa. Menetelmä toimi lapsia yhdistävänä tekijänä, joka mahdollisti vuorovaikutuksen sekä osallisuuden syntymisen lasten välillä toiminnan ohessa. Opinnäytetyön nimeksi lopulta nousi ”Hyvän mielen kaveruuden taitokone”, joka oli toisella leirillä syntyneen lasten nimeämän yhteisötaideteoksen nimi.

Asiasanat: sosiaaliset taidot, yhteisöllisyys, osallisuus, yhteisötaide

Kati Junnonaho, Mirja Pajunen

“Feel-good friendship skill machine” - A Method of Community Art in *Creative platform for kids camp activities*

Year	2015	Pages	72
------	------	-------	----

The thesis is a work-based development goal, which purpose was to develop a pictorial community art method. The aim for a community art method was that it could be used to strengthen children's social skills, as well as their participation through a sense of community. The thesis is functional, but it also includes aspects of quantitative and qualitative research. The functional part of the thesis was carried out on four different Creative platform for kids camps, which two of them by the authors of the thesis. From all the camp leaders who had taken part in the project and from children who had attended the camps lead by authors of the thesis has collected feedback on feedback forms the authors of the thesis had developed.

The basis of the theoretical framework of the thesis is Erikson' s development stage theory, which accentuates the significance of encouraging children to participate, as well as supporting a sense of community in children in the early stages of school age. It is to these areas in need of support, which the early stages of school age make apparent, to which we sought to seek and receive support by the implementation of the thesis, along with the help of the rest of the theoretical framework.

The operational implementation of the thesis together with the collected feedback showed the functionality of the method in children' s camp activities. The method served as a unifying factor during the camp, which in turn enabled interaction and integration among the children. The name for the thesis comes from a piece of community art that was created on one of the camps, which the children themselves called the "Feel-good friendship skill machine".

Keywords: Social skills, sense of community, participation, community art

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Lapsuus	8
3	Sosiaaliset taidot.....	9
4	Yhteisö ja ryhmä	10
5	Yhteisöllisyys	11
6	Osallisuus.....	12
	6.1 Lapsen osallisuus ja lapsilähtöisyys	13
	6.2 Lapsille suunnatut ryhmäharjoitteet	14
7	Yhteisötaide	15
8	Taidelähtöiset menetelmät	16
	8.1 Draama ja virittäytyminen	17
	8.2 Taidekasvatus	17
9	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja eettisyys	18
10	Luova lava lapsille -leiritoiminta opinnäytetyön ympäristönä	21
11	Yhteisötaidemenetelmän toimintarungon kuvaus	23
	11.1 Toimintakerta 1	24
	11.2 Toimintakerta 2	26
	11.3 Toimintakerta 3	27
	11.4 Toimintakerta 4	28
	11.5 Toimintakerta 5	30
12	Yhteisötaidemenetelmän arviointi	31
	12.1 Opinnäytetyön tekijöiden arviointi yhteisötaidemenetelmästä	31
	12.2 Leiriohjaajien palaute menetelmästä	33
	12.3 Lasten palaute menetelmästä	39
13	Johtopäätökset	47
14	Pohdinta	48
	14.1 Eettisyys	52
	14.2 Yhteenveto.....	52
	Lähteet.....	55
	Kuvat	58
	Kuviot	59
	Liitteet	60

1 Johdanto

Lasten yhteisöllisyyden, osallisuuden ja sosiaalisten taitojen tukemisen tärkeyttä nostaa julkisesti esille muun muassa Yhteisöllinen koulu -projekti (Yhteisöllinen koulu 2012 - 2014), EDU.fi (Yhteisöllisyys 2013), Socca (Julkaisut 2015) ja Mannerheimin lastensuojeluliiton Osallisuutta oppimassa -koulutus (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2015), jotka tuovat omilla internet-sivuillaan esille tukemisen tarpeen yhteisöllisyyden ja osallisuuden saralla. Osallisuuden ja sosiaalisten taitojen tärkeyttä korostetaan varhaiskasvatussuunnitelmissa ja peruskoulujen opetussuunnitelmissa, joten erilaisten menetelmien tuominen käytännön tasolle on hyvin tärkeää ja ajankohtaista. Varhaiskasvatuksessa on ollut huomattavissa omakohtaisten kokemusten kautta, että lasten täysipainoinen tukeminen arjessa juuri näiden taitojen osalta on haasteellista eikä siihen ole ollut tarpeeksi aikaa paneutua. Varhaiskasvatustilanteiden myötä varhaiskasvatuksessa tullaan vahvistamaan lasten ja vanhempien osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia varhaiskasvatuksen suunnitteluun. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa tuleekin huomioida lapsen mielipide ja toivomukset. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015.) Koulumaailmassa uusi oppilashuoltolaki tuo käytäntöön yhteisöllisen opiskeluhoollon, jolla pyritään edistämään koko oppilaitosyhteisön muun muassa oppimista, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2015). Yhteisöllisen taidemenetelmän tuella pyritään lapsen yksilöllisyydestä kohti yhteisöllisyyttä, jolla samalla tavoitellaan myös positiivista vaikutusta sosiaalisten taitojen kehittymiseen.

Luovuutta hyödyntävä yhteisötaidemenetelmä valikoitui opinnäytetyön tekijöiden omasta kiinnostuksen heräämisestä kehitellä osallistava sekä yhteisöllinen kuvallinen menetelmä sosiaalialan asiakastyöhön. Sytykkeen kiinnostuksen heräämiselle antoi tähän aihealueeseen opinnäytetyön tekijöiden henkilökohtaisten opiskeluiden suuntautuminen luovien toimintojen saralle sosionomikoulutuksessa. Teeman selkiytyttyä tekijät alkoivat oma-aloitteisesti etsiä opinnäytetyölle soveltuvaa toimintaympäristöä, joka palvelisi mahdollisimman monipuolisesti opinnäytetyön sekä menetelmän kautta haettavia tavoitteita. Tätä kautta opinnäytetyön toteuttamisen ympäristöksi valikoitui Luova lava lapsille -leiritoiminta pääkaupunkiseudulla. Tätä leiritoimintaa järjestää pääkaupunkiseudulla Stadin nuorisoseurat ry ja heidän kanssaan käydyssä yhteistyöpalaverissa kävi ilmi, että leirin toiminnasta uupuu kokonaan laajempi kuvallinen ilmaisumuoto. Työelämätahon esille nostamaksi kehittämisen kohdaksi opinnäytetyön osalta nousi lopulta kuvallisen ilmaisumuodon kehittäminen yhdeksi leiritoiminnan osa-alueeksi. Kehittämiskohdetta lähdettiin lähestymään siitä näkökulmasta käsin, että miten kehittää kuvallista ilmaisua, joka ilmentäisi leiriläisten ryhmäytymistä, yhteisöllisyyttä sekä osallisuutta leirillä? Opinnäytetyön tuella tullaan kehittämään

kuvallinen yhteisötaidemenetelmä osaksi Luova lava lapsille -leiritoimintaa, jossa painotus suuntautuu tällä hetkellä pääasiassa tanssiin sekä teatteriin.

Opinnäytetyön suunnittelussa, toteutuksessa sekä arvioinnissa tullaan hyvin kattavasti hyödyntämään opiskelujen myötä saatuja oppeja, jotka tulevat näyttäytymään muun muassa luovien toimintojen sekä tutkimuksellisen työtteen kautta. Opinnäytetyöprosessissa nämä tulevat linkittymään toteutuksen sekä opinnäytetyön käytännön toimivuuden tutkimisen kautta. Toteutus tulee tapahtumaan Luova lava lapsille -leiritoiminnassa, jossa lasten ikäjakauma on 7 - 12 -vuotiaat. Teorian sekä omakohtaisten pohdintojen valossa tullaan kuitenkin myös miettimään menetelmän laajempaa hyödyntämisen mahdollisuutta eri-ikäisten asiakasryhmien parissa, etenkin varhaiskasvatusta silmällä pitäen. Varhaiskasvatukseen sekä varhaiseen kouluikään suuntautuneisuuden vuoksi teoreettinen viitekehys tulee hyvin pitkälti pohjautumaan varhaisen kouluiän vaiheeseen sekä lapsiin suuntautuvan osallisuuden ja yhteisöllisyyden käsittelemiseen. Viitekehyksessä tullaan myös käsittelemään yhteisötaiteen piirteitä sekä taidelähtöisten menetelmien hyödyntämistä sosiaalialan työkentillä. Tämän teoratiedon on tarkoitus syventää ja luoda pohjaa yhteisötaiteellisen menetelmän hyödyntämiselle tämän opinnäytetyön sekä asiakasryhmän tiimoilta. Sen tarkoituksena on myös tuoda lukijalle konkreettisuutta opinnäytetyön laajemmasta tarkoituksesta sosiaalialalla. Keskeisimmäksi lähteeksi opinnäytetyön kannalta nousi Eriksonin kehittänyt kehitysvaihetheoria vuodelta 1950, joka nostaa esille lasten yhteisöllisyyden sekä osallistavuuden tukemisen merkityksen varhaisessa kouluiän vaiheessa. Eriksonin teoria luo lasten osallisuuden sekä yhteisöllisyyden tukemiselle tarkoituksen, jota pyritään muun teoreettisen viitekehysten sekä opinnäytetyön toteutuksen kautta avaamaan sekä tukemaan.

Opinnäytetyön viimeisissä osioissa tullaan lopulta refleктоimaan menetelmän toteutusta, tavoitteita sekä onnistumista opinnäytetyön tiimoilta saadun palautteen, päiväkirjamerkintöjen sekä omakohtaisten kokemusten valossa. Reflektionissa pyritään suhtautumaan kriittisesti sekä tutkivaa työtettä hyödyntäen oppimispäiväkirjamerkintöihin, jotta opinnäytetyön toteutuksen vaiheessa mahdollisesti esille tulevat onnistumiset, epäonnistumiset sekä kehittämisen kohdat tulisivat myös esille sekä käsitellyiksi. Tarkoituksena on myös pohtia opinnäytetyön kautta mahdollisesti saavutettuja valmiuksia toteuttaa samankaltaisia luovuutta hyödyntäviä menetelmiä tulevaisuudessakin, omilla ammattialoilla eri toimintaympäristöissä.

2 Lapsuus

Opinnäytetyössä käsitellään lapsen psykososiaalista kehitystä Erikssonin (1982) esittämän teorian valossa, koska Eriksonin eriyttämät kehitysvaiheet soveltuvat hyvin suhteessa opinnäytetyön käsittelemään lapsi-ikäjakaumaan. Eriksonin varhaisen kouluiän kehitysvaiheen määritelmät tukevat erityisesti opinnäytetyön esille nostamia kehityksen tuen alueita, joita yhteisötaidemenetelmällä pyritään tukemaan. Lea Pulkkinen (2002, 106) nostaa saman kehityksen vaiheen myös esille Mukavaa yhdessä -kirjassa nimityksellä keskilapsuus ja tuo esille tämän merkityksellisen kehitysvaiheen unohtamisen yhteiskunnassamme sekä liian varhaisen siirtymisen varhaislapsuudesta kohti nuoruusikää. Opinnäytetyön tarkoituksena onkin vaalia keskilapsuudessa esiintyvien kehityspiirteiden tukemista yhteisöllisyyden, osallisuuden sekä lapsilähtöisyyden kautta yhteisötaiteellisen menetelmän tuella.

Erikson on jakanut ihmisen kehityksen kahdeksaan kehitysvaiheeseen, jotka yksilöt käyvät läpi elämänsä aikana. Näitä kyseisiä kehitysvaiheita ihmisen elämänkaareissa ovat vauvaikä (0 - 1 v.), pikkulapsi-ikä (1 - 3 v.), kyselyikä (3 - 6 v.), varhainen kouluikä (6 - v.), nuoruusikä, varhaisaikuisuus, keski-ikä ja vanhuus. (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 29 - 30.) Erikson (1982, 257) itse määrittelee nämä varhaisen lapsuuden kehitysvaiheet Lapsuus ja yhteiskunta -kirjassaan oraalissensoriseksi (0 - 1 v.), lihasanaaliseksi (1 - 3 v.), liikkumisgenitaaliseksi (3 - 6 v.) sekä latenssvaiheiksi (6 - v.). Myöhemmät kehityksen vaiheet hän määrittelee puberteetti/nuoruusiän, nuoren aikuisiän, aikuisiän sekä kypsyyksiänsä vaiheiksi. Opinnäytetyössä käsitellään eritoten varhaisen kouluiänvaiheen lapsia, joiden kehityskaari suuntautuu Eriksonin määrittelemään latenssvaiheeseen. Tässä kehitysvaiheessa korostuu erityisesti ahkeruus sekä alemmuudentunteen kehittyminen, joiden merkitystä lapselle tullaan seuraavissa kappaleissa avaamaan hieman laajemmin. (Erikson 1982, 247.)

Latenssvaiheessa eli varhaisen kouluiänvaiheessa lapsi omistautuu omien tietojen sekä taitojen kehittämiseen uutteruuden ja suorittamisen avulla. Tehtävien valmiiksi saattaminen korostuu ja lapsi suhtautuu tehtävien loppuun saattamiseen innolla sekä päättävyydellä. Lapsella tämä tehtävien suorittamisorientoituminen voi kuitenkin johtaa riittämättömyyden sekä alemmuuden tunteen syntymiseen, kun vaatimustaso sekä osatut tiedot ja taidot joutuvat ristiriitaan keskenään. Tässä kehityksen vaiheessa yhteisön antama tuki, yhteisöllisyys sekä lapsen osallistaminen hänen kehitystasonsa mukaisesti korostuukin vahvasti, jotta kehityksen kaari ei lapsen kohdalla estyisi toteutumasta. (Erikson 1982, 247 - 248.) Tästä syystä latenssvaiheessa lapselle on hyvin tärkeää kokea hyväksyntää sekä läheisiä ihmissuhteita, joissa etenkin kaverisuhteiden merkitys korostuu. Yhteiskunnallisia taitoja lapsi voi harjoitella erilaisten sosiaalisten tilanteiden sekä ryhmäharjoitteiden avulla, joiden tarkoituksena on ehkäistä alemmuuden sekä riittämättömyyden tunteen syntymistä lapselle.

(Nurmiranta ym. 2009, 30.)

Samat asiat nousevat esille myös keskilapsuuden käsitettä tutkaillessa. Pulkkinen toteaa, että yhteisöön kuulumisen tunne sekä oman panostuksen antamisen kokemus on hyvin tärkeää keskilapsuuden vaiheessa. Näiden tuntemuksien sekä kokemusten myötä lapsi kykenee muodostamaan ystävyysuhteita, jotka luovat turvallisuuden tunnetta lapselle. Erilaisten ryhmätoimintojen myötä lapsi oppii myös noudattamaan ryhmän sisällä vallitsevia normeja sekä toimimaan niiden puitteissa. Ryhmässä tekemisellä on myös merkitystä lapsen yhteisöllisyyden, sosiaalisen kehityksen, vuorovaikutuksen sekä hyväksytyksi tulemisen tunteen muodostajina. Ryhmätoiminnassa kuitenkin korostuu aikuisen ohjaus, jota lapsi tarvitsee esimerkiksi perspektiivin laajentamista varten ristiriitatilanteissa. (Pulkkinen 2002, 112 - 113.)

3 Sosiaaliset taidot

Yhteisötaidemenetelmän avulla pyritään tukemaan lasten sosiaalisia taitoja sekä vuorovaikutuksellisuuden syntymistä. Nämä ovat taitoja, joita yksilöiltä edellytetään erilaisissa sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa sekä ryhmiin sopeutumistilanteissa ja ne ovat myös taitoja, joita voi ja tulee opettaa lapsille (Kauppila 2011, 125.) Sosiaaliset taidot ovat taitoja, jotka elävät eri aikakausien sekä kulttuurien mukana. Se, mitä me määrittelemme ja katsomme kuuluvaksi osaksi sosiaalisia taitoja, mukautuu kokoaikaisesti yhteiskunnan muuttuessa. Yleisesti sosiaaliset taidot kuitenkin linkitetään hyvin vahvasti osaksi sosiaalisuutta, vaikka todellisuudessa yksilön temperamenttipiirre ei voi määrittää hänen sosiaalisia taitojaan. Sosiaaliset taidot ovat taitoja, joihin kasvetaan, joita kasvatetaan ja opitaan. (Keltikangas-Järvinen 2010, 17 - 19, 20, 22.)

Lasten sosiaalisia taitoja usein määritellään käyttäytymiseen liittyvillä huomioilla sekä kaverisuhteisiin liittyvillä taidoilla, joita muun muassa ovat rakentava vuorovaikutus sekä myönteinen käyttäytyminen (muun muassa auttaminen, kuunteleminen, huomioiminen). Näiden taitojen puute tulee esille havainnoidessa lapsia heidän omissa toimintaympäristöissään. (Salmivalli 2005, 80, 86.) Koulussa sekä varhaiskasvatuksessa lasten sosiaaliset taidot tai niiden puute voi tulla hyvinkin vahvasti esille esimerkiksi ryhmässä toimimisen taitojen puutteena sekä vuorovaikutuksellisina ongelmina. Sosiaalisten taitojen osaamattomuus sekä niiden puute voi jatkossa johtaa laajempiin ongelmiin lapsen elämässä. (Kauppila 2011, 125.)

Lasten sosiaalisten taitojen harjaantumattomuus voi johtua useista eri tekijöistä. Näitä voivat olla muun muassa lapsuuden tuoma vaikutus lapsen sosiaaliseen kehitykseen (Lasten ja nuorten sosio-emotionaaliset vaikeudet 2010), opetuksen puute, mallioppimisen vajuus,

psykologiset ongelmat, ympäristö- sekä sosiaaliset muutokset, jotka kaikki hyvin vahvasti linkittyvät osaksi lapsen kokemaa kokonaisvaltaista sosiaalisten taitojen kehittymistä lapsuudessa. (Kauppila 2011, 129 - 130.) Lapsen kasvuympäristöllä sekä läheisverkostolla on suuri merkitys näiden edellä mainittujen taitojen kehittymiseen sekä turvallisen sosiaalisen kanssakäymisen mahdollistajana. Tällaisen verkoston puuttuessa tämä voi johtaa sosioemotionaaliseen yksinäisyyteen sekä moniin ongelmiin, jolloin lapsi kokee tulevana syrjityksi sekä ulkopuoliseksi (Koski & Joronen 2010, 44 - 45).

Lapsi, jolla esiintyy ongelmia sosiaalisissa taidoissa, kokee muiden lasten parissa olemisen haasteelliseksi sekä stressaavaksi (Lasten ja nuorten sosio-emotionaaliset vaikeudet 2010). Tämän vuoksi sosiaalisten taitojen puute usein esiintyykin hankalana ja vaativana käyttäytymisenä lapsen taholta käsin. Sosiaalisten taitojen oppimattomuus ei kuitenkaan pois sulje sitä, etteikö lapsi kykenisi näitä taitoja oppimaan sekä kehittämään omia ongelman ratkaisutaitojaan eri tilanteisiin. Sosiaalisia taitoja tukemalla pyrkimyksenä on edesauttaa yhteenkuuluvuuden tunnetta, kehittää sosiaalisia taitoja sekä vähentää syrjityksi tulemisen kokemusta. Taitojen vahvistaminen tulee aloittaa mahdollisimman varhain, jotta lapset oppivat positiivisia sekä myönteisiä toimintamalleja sosiaalisia taitoja vaativiin tilanteisiin. (Kauppila 2011, 130, 134 - 135.)

4 Yhteisö ja ryhmä

Yhteisötaidemenetelmän kautta pyritään yksilölle luomaan mahdollisuus luonnolliseen linkittymiseen osaksi uutta yhteisöä. Yhteisön on määritelty luovan yksilölle turvaverkon, jonka varassa hänen on mahdollista toimia. Yhteisötaidemenetelmän tuella tätä luonnollista liittymää yksilöiden välillä pyritään tukemaan, jotta saadun turvan ja lähimmäisen auttamisen kautta saataisiin voimaa sekä vahvuutta selvitä arjen vaatimista tehtävistä. (Kopakkala 2008, 31.) Yhteisöön kuulumisen kautta on tarkoitus mahdollistaa lapselle, lapsuuden aikana tarvittavien taitojen asteittainen harjoittelu kehityksen mukaan, jotta jonakin päivänä yksilö voisi toimia täysivaltaisena yhteisön jäsenenä yhteisen hyvän eteen (Marjanen, Ahonen & Majoinen 2013, 47).

Erilaisten ryhmien osana oleminen on yhteiskunnassamme arkipäivää. Mikä sitten on ryhmä? Reijo A. Kauppila (2011, 85) toteaa, ettei ryhmälle ole yhtä vakiintunutta määritelmää, koska ryhmiä on olemassa hyvin monia erilaisia ja niitä esiintyy hyvin erilaisissa toimintaympäristöissä. Aku Kopakkala (2008, 36) kuitenkin määrittelee ryhmän muodostavat yhteiset tunnusmerkit, joita ovat koko, tarkoitus, rajat, säännöt, vuorovaikutus, työnjako, roolit sekä johtajuus. Hän myös lisää, että lopullisesti ryhmästä tekee ryhmän, kun se löytää ja määrittelee yhteisen tavoitteen sekä sen sisällä esiintyy vuorovaikutuksellista toimintaa ryhmäläisten välillä. Kummankin mielipiteet siis yhtenevät siinä, että heidän mielestään

ryhmän sisällä esiintyy monenlaisia roolituksia sekä sosiaalisesti eriarvoisia asemia ja että monet meistä kuuluvat erilaisiin ryhmiin yhteiskunnassamme.

Lasten parissa etenkin ennakkoluulot, roolit, sosiaaliset asemat sekä stereotyyppit määrittelevät ryhmää sekä ryhmäläisten tekemiä arvioita toisista ryhmäläisistä. Ryhmän luomat paineet sekä normit voivat jopa saada yksilön ryhmän sisällä käyttäytymään eritavalla kuin mitä hän normaalisti käyttäytyisi. (Salmivalli 2005, 127, 130, 133.)

5 Yhteisöllisyys

Lapsille yhteisöllisyyden tunteen syntyminen mahdollistetaan menetelmän tuella luomalla lapselle kokemus siitä, että kun yksilö kuuluu osaksi jotakin suurempaa kokonaisuutta. Yksilölle yhteisöön kuulumisen merkitsee jaettua kokemusta sekä sitoutumista toinen toisiinsa jonkin yhteisen, jaetun asian kautta. (Koivula 2013, 20.) Yhteisön jäsenenä yksilöt pyrkivät hoitamaan asioita yhdessä yhteisen päämäärän saavuttamiseksi sitoutumalla ja osallistumalla toimintaan (Yhteisöllisyys 2013). Yhteisöllisen toiminnan kautta on tarkoituksena saavuttaa yhteisön rakentuminen, josta yksilön on mahdollista saavuttaa tunne yhteisöön kuulumisesta sekä oman merkityksellisyden kokemisesta yhteisölle (Koivula 2013, 21). Toiminnan onnistuminen sekä päämäärän saavuttaminen ei kuitenkaan automaattisesti takaa yhteisöllisyyden muodostumista ryhmän sisälle ja siksi toiminnan eri vaiheissa yksilöiden tulee harjoittaa luottamusta toisiinsa, avointa kommunikaatiota, vuorovaikutusta sekä osallistumista, jolloin sosiaalisen pääoman on mahdollista syventyä ja kehittyä (Yhteisöllisyys 2013).

Lapsen yhteisöllisyyteen kasvamisen alkuvaiheen muodostuu aikuisen ja lapsen keskinäisestä vuorovaikutussuhteesta varhaislapsuudessa. Lapsella on halu tulla kuulluksi, osallistua sekä olla vuorovaikutuksessa ja tätä toteuttamista tulee aikuisen sosiaalisten yhteistoimintojen (yhdessä oleminen, toimiminen, oppiminen) kautta lapselle mahdollistaa. (Mäkelä & Jantunen 2011, 71, 77.) Lapsen varhaisia yhteisöön kuulumisen muotoja ovat muun muassa päiväkotit sekä erilaiset kerhot. Näissä toteutettavien yhteistoimintojen myötä lapsella on mahdollisuus kokea kuuluvansa osaksi yhteisöä sekä saada kokemusta ja positiivisia toimintamuotoja yhteisöllisyydestä. Aikuisen rooli on hyvin merkityksellinen pienten lasten yhteisöllisessä toiminnassa sekä sen kehittämisessä. Aikuisen normit ja arvot ohjaavat ryhmän toimintaa sekä sen muodostumista ja tätä kautta lasten on mahdollisuus oppia myönteisiä toimintamalleja, rajoja sekä sääntöjä, joita toimiva yhteisöllinen toiminta edellyttää jatkossakin eri toimintaympäristöissä sekä lapsen kehittyessä. Yhteisöllisyyden pohjaa onkin hyvä lähteä rakentamaan jo varhaislapsuudessa, jotta ryhmätaidot sekä sosiaaliset taidot saisivat hyvän kasvualustan tulevaisuudelle. Vanhempien sekä lasten parissa työskentelevien työntekijöiden merkitys sekä yhtenevät perustat näiden taitojen opettamisessa lapsille helpottavat lasten

kehittymistä ja oppimista näissä yhteisöllisyydelle merkityksellisissä taidoissa, joihin lapsi kasvaa pitkän jatkumon aikana. (Koivula 2013, 22 - 23.)

Merja Koivula (2013) kertoo artikkelissaan väitöskirjansa tuloksista Pienten piiri -kirjassa, jotka on saanut tehdessään väitöskirjaa lasten yhteisöllisyyden rakentumisesta päiväkodissa. Hän tuo ilmi, että lapsille kaverisuhteet sekä leikkiminen ovat oleellisia yhteisöllisyyden muodostumiselle ryhmässä. Kaveruuden sekä ystävyyden kautta lapselle voi avautua moninaisia oppimiskokemuksia, jotka mahdollistavat yhteisöllisten taitojen kehittymisen ja tätä kautta voi vaikuttaa myönteisesti jopa lapsen kehitykseen. Ystävyysuhteiden muodostumiseksi sekä luottamuksen ja vertaistuellisten kokemusten saamiseksi, päiväkotiaika voikin olla lapselle hyvin antoisaa aikaa. Leikkiryhmien kautta lasten on mahdollista kokea itsensä merkitykselliseksi osaksi yhteisöllistä toimintaa. Tätä kautta toiminnan on mahdollista kehittyä sekä kehittää lasten keskinäisiä vuorovaikutuksellisia elementtejä leikin parissa. Kaverisuhteiden sekä yhteisten leikkitoimintojen myötä lasten on mahdollista verkostoitua toistensa kanssa sekä luoda tällä tavalla oma yhteisö, jonka osaksi he kuuluvat. Riskinä kuitenkin myös on, että jokin heikomman sosiaalisen pääoman tai temperamenttiirteen omaava lapsi ei pääse mukaan toimintaan eikä kaveripiireihin, jolloin hän syrjäytyy koko yhteisöllisen toiminnan ulkopuolelle. (Koivula 2013, 34 - 35.) Syrjäytymisen ehkäisemiseksi aikuislähtöinen ohjaaminen, tilanteen sitä edellyttäessä, on tärkeää. Hienovaraisella ohjaamisella, rajojen asettamisella sekä vaihtoehtoisia toimintamalleja tarjoamalla aikuinen kannustaa ja aktivoi lapsia näkemään tilanteen uudella tavalla, jolloin hän luo mahdollisuuden kaikkia koskevan yhteisöllisyyden edistämiseksi. (Cantell 2010, 44.) Koivula korostaa aikuisten merkitystä ryhmän kannalta oleellisten yhteisöllisyyttä edistävien tekijöiden tukemisessa (Koivula 2013, 43).

6 Osallisuus

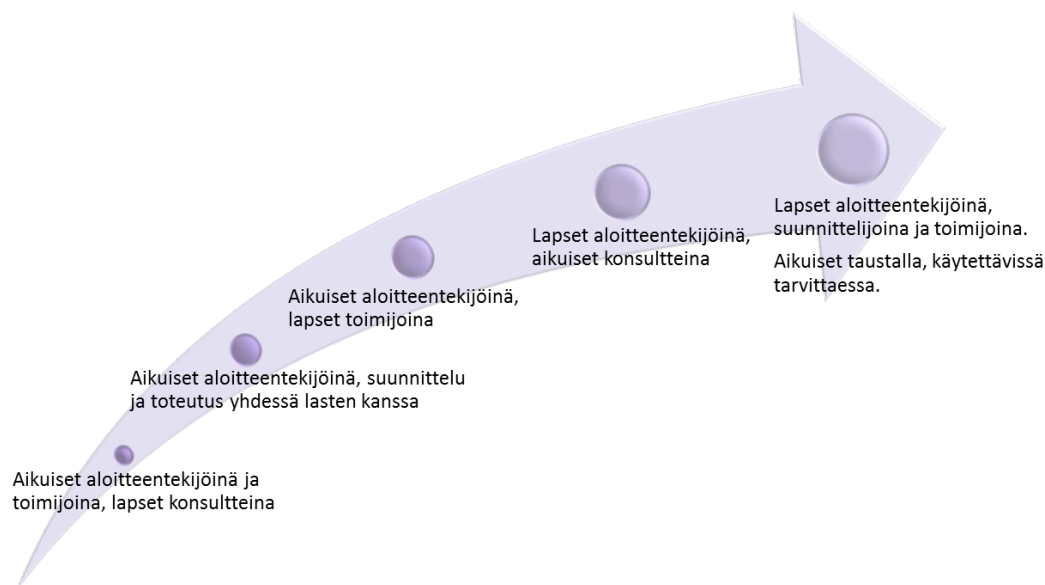
Osallisuus on tekijä, jonka on tarkoituksena syntyä sekä kehittyä yhteisötaiteellisen prosessin edetessä. Sen syntymisen perusta pohjautuu vaikuttamiseen, tietoon, suunnitelmiin, päätöksiin, toimenpiteisiin sekä mielipiteisiin ja yksilön oikeudesta vaikuttaa näihin omalta osaltansa. Osallistamisen avulla pyritään vastavuoroisuuteen toisten kanssa, joka mahdollistaa osallisuuden toteutumisen käytännön tasolla. (Lasten osallisuus 2015.) Yhteisössä osallisuus toteutuu yhteisen tekemisen, olemisen ja jakamisen kautta ryhmässä. Osallistamisen avulla on tarkoitus pyrkiä yhteisössä takaamaan kaikille mahdollisuus vaikuttamiseen sekä toimintaan osallistumiseen yhdenvertaisena muiden ryhmäläisten kanssa. Tätä kautta toiminnan on mahdollista kehittyä antoisammaksi sekä on myös mahdollista saavuttaa yhteisiä ryhmän kesken asetettuja tavoitteita. Osallistavan työskentelyn kautta voidaan myös pyrkiä kehittämään yhteisöllisesti laajempaa ilmaisullista tasoa, joka käsittää verbaalisen kommunikoimisen lisäksi nonverbaalisen kommunikaation (Taipale 2005.) Nonverbaalinen

kommunikaatio mahdollistuu prosessin aikana tekemisen kautta, kun ihminen voi viestiä sanatonta viestintää eleiden, ilmeiden, värien sekä muotojen avulla. Sanallisen kommunikoinnin tukena nämä muodostavat kattavan kokonaisuuden. Parhaimmillaan osallistamisen avulla voidaan saavuttaa luottamuksen sekä myönteisen työskentelyn ilmapiiri ryhmän sisällä. (Kauppila 2011, 34.)

6.1 Lapsen osallisuus ja lapsilähtöisyys

Lapselle osallisuus merkitsee tunnetta merkityksellisyydestä. Lasta kuullaan, kuunnellaan, osallistetaan ja arvostetaan tärkeänä ryhmän jäsenenä. Merkityksellisyys lapselle ryhmän osana syntyy siitä, että lapsi kokee voivansa vaikuttaa omaan yhteisöönsä oman toimintansa kautta. (Eskel & Marttila 2013, 78.) Lasten osallisuutta voidaan toteuttaa lapsilähtöisen työtöteen avulla, jolloin huomioidaan lapsen kehitys sekä sen oikeanlainen tukeminen ikäkauteen suhteutettuna. Lapsilähtöisyys voidaan ymmärtää väärin käytännön tasolla. (Jantunen 2011, 6.) Lapsilähtöinen toiminta ei tarkoita sitä, ettei aikuinen olisi käytännön toiminnan ohjaajana, vaan se tarkoittaa lasten tarpeiden huomioimista toiminnan suunnittelun aikana ja sitä, että lapsi saa toimia kuten lapsi toimii, aikuisen tukiessa toimintaa (Pulkinen 2011, 320). Aikuisen tehtävänä on luoda raamit lasten toiminnalle sekä kohdella lapsia heidän kehityskauden edellyttämällä tavalla. Aikuinen ja lapsi eivät ole tasa-arvoisia ja lapsi tarvitsee turvallista aikuisen auktoriteettia toimiakseen sääntöjen mukaisesti. (Jantunen 2011, 7.)

Lasten osallisuuden eri asteita käsitellään hyvin usein osallisuuden tikapuita kuvaamalla, jotka Roger Hart on luonut vuonna 1992. Tikapuilla, tai erilaisilla variaatiolla siitä, on tarkoitus havainnollistaa lasten osallisuuden eri asteita sillä tavalla, että lasten osallisuus kasvaa aina tikapuulta ylöspäin siirtyessä. (Eskel & Marttila 2013, 79.) Osallisuuden tikapuita on kritisoitu kaavamaisesta ajattelusta sekä kaavoihin kangistumisesta, koska siinä mittarina toimii ainoastaan se, kuinka korkealle lapsi kykenee pääsemään. Se ei huomioi lapsen yksilöllisyyttä ja omakohtaista kokemusta osallisuudesta. (Lasten osallisuus 2015.)

Kuva 1. Osallisuuden asteet, mukailen Roger Hartin (1992) osallisuuden tikapuita. (Eskel & Marttila 2013, 79.)

6.2 Lapsille suunnatut ryhmäharjoitteet

Ryhmän kesken syntyy luontevasti vuorovaikutusta, joissa sosiaalisista taidoista on lapsille hyötyä. Sosiaalisilta taidoiltaan heikko lapsi ei välttämättä pääse osalliseksi ryhmän toimintaa, jolloin hän joutuu syrjäytetyksi toiminnasta. (Kauppila 2011, 125.) Toisaalta myös ryhmän toimintaan mukaan pääsemiseen voi vaikuttaa vallitsevat stereotyyptit, joita lapsilla on toisistaan. Lapsi voi olla sosiaalisilta taidoiltaan hyvinkin lahjakas, mutta jos muiden ryhmäläisten tekemät ennakkoluulot hänestä ovat vahvat jo ennen ryhmään tulemistä, niin lapsi voi tällöinkin tulla ryhmän toiminnasta syrjäytetyksi. (Salmivalli 2005, 127.)

Ryhmäharjoitteiden avulla lapsille tarjotaan mahdollisuus vaikuttaa sekä osallistua yhteiseen toimintaan. Ryhmäharjoitteita hyödyntämällä lapsille on mahdollista luoda yhteen kuuluvuuden tunnetta sekä yhteisöllisen tekemisen mielekkyyttä, mutta tällaisten tuntemusten syntymiseen, ryhmä tarvitsee virittäytymistä sekä tutustumista, joka alustaa ryhmää toimimaan yhteisen päämäärän hyväksi kohdennetusti. Pienryhmiin jakaminen sekä niiden hyödyntäminen ryhmäharjoitteissa on hyvä keino ravistella ryhmädynamiikkaa sekä siellä vallitsevia roolituksia. Ohjaajan vastuulle jää huomioiminen sekä lasten kuuntelu, jotta kaikenlaiset persoonat tulisivat huomioituksi osana ryhmää ja jotta kaikki saisivat kokea ryhmässä tekemisen sekä toimimisen mielekkäänä osallistavana toimena. (Honkonen & Salovaara 2011, 43, 68 - 69, 141 - 142.) Erilaisten toimintamallien yhdisteleminen ryhmäharjoitteissa sekä työskentelymuodoissa rikastaa ja aktivoi lapsia vuorovaikutukselliseen oppimiseen sekä mahdollistaa erilaisten näkökulmien esille tuomisen prosessin edetessä. Harjoitteiden ja ryhmien kautta on tarkoitus oppia kommunikoimaan, kuuntelemaan sekä

kuulemaan toista, jotta sosiaalisten taitojen kehittyminen mahdollistuisi. (Kauppila 2005, 108, 117.)

Ohjaajuuden puuttuessa vaarana on, että ryhmän sisällä pääsee muodostumaan uudestaan pienryhmiä lapsiohjautuvasti, jolloin ryhädynamiikka ei pääse kehittymään turvallisella tavalla, vaan siihen syntyy haitallisia rooleja sekä klikkejä, jotka prosessin edetessä tulevat haittaamaan ryhmän avointa työskentelyä. Ryhmäytyminen vie kuitenkin aikaa ja tämä onkin joka ryhmälle hyvin yksilöllinen prosessi. Yhteisöllisyyden tunne ryhmän sisällä syntyy lopulta yhdessä tekemisestä, kokemuksista, perinteistä ja jakamisesta. (Honkonen & Salovaara 2011, 43, 68 - 69, 141 - 142.)

7 Yhteisötaide

Yhteisötaide on taiteellisen toiminnan muoto, joka pääsääntöisesti toteutetaan erilaisina yhteisöllisinä projekteina. Lähtökohtana taiteen syntymiselle toimii yhteisö tai ryhmä, joka oman osallisuuden kautta projektin eri vaiheissa (suunnittelu, toteutus ja esittäminen) tuottaa ohjaajan opastuksen avulla jonkin konkreettisen teoksen, joka voidaan lopuksi esittää esimerkiksi näyttelyssä. Lopputeosta tärkeämpää on kuitenkin toiminnan prosessi, jossa korostuu eritoten yhteistyö, kommunikaatio, ihmissuhteet, ihmiset, vuorovaikutus sekä osallisuuden merkitys. Yhteisötaiteen kohderyhminä voi toimia hyvin monenmuotoiset yhteisöt eri toimintaympäristöissä. (Yhteisötaide 2015.) Ennen projektin aloittamista on tärkeää yhteisötaiteen onnistumisen kannalta kartoittaa yhteisön sekä ohjaajan motivaatio, sitoutua osaksi yhteisötaiteellista projektia. Yhteisötaide ei välttämättä ole menetelmä kaikille ryhmille, koska se vaatii osallistujiltaan yhteistyötä sekä rooleihin heittäytymistä. Yhteisötaiteelliseen toimintaan osallistuvilta sekä sen ohjaajilta vaaditaankin tiettyjä ominaisuuksia projektin onnistumisen tueksi, joita ovat kärsivällisyys, joustavuus, sopeutumiskyky, kommunikointi, kuuntelu, jakaminen, ryhmähenki, motivaatio, neuvottelutaidot sekä sosiaaliset taidot. (Ontario Arts Council 1998, 11.)

Yhteisötaiteen alustus voi olla hyvin erilaista eri yhteisöjen sekä ryhmien parissa, siksi ryhmää tuleekin alustaa yhteisötaiteen äärelle ennen sen aloittamista, alustuksen apuna voivat toimia hyvin monenlaiset keinot. Näillä keinoilla voidaan vahvistaa ja alustaa ryhmän keskinäistä ymmärrystä sekä osallisuutta, joka näyttäytyykin ratkaisevana osana prosessin kulussa. Yhteisötaiteen syntyminen voi lähteä liikkeelle ryhmässä ihan mistä tahansa aiheesta, jonka ryhmä nostaa esille. Prosessin kehittyessä siinä esiin nousevat yksilöiden tuottamat taidot, ideat, tiedot ja näkökulmat, jotka otetaan huomioon osana toteutusta. Prosessin tulos paljastaa lopulta yksilöiden mielikuvitusten ja kykyjen tuottaman yhteisen tuloksen, joka on muodostunut yhteisten sopimusten ja suunnittelun tuloksena. Lopullinen työ ilmentää yksilöiden sekä yhteisön odotuksia sekä näiden linkittymistä yhteiseksi kokonaisuudeksi.

Yhteisötaiteellisessa projektissa on tärkeää huomioida myös oikeanlaiset resurssit ja tilat, jotta prosessi pääsee kehittymään sekä syntymään ryhmän tuottamien tarpeiden mukaisesti. Hyvä onkin heti varhaisessa vaiheessa sopia yhdessä raamit sekä runko toiminnalle, jotta ryhmän on helpompi kehittyä prosessin edetessä. Yhteisten sopimusten tekeminen on hyvin tärkeää prosessin onnistumisen kannalta. (Ontario Arts Council 1998, 12 - 14.)

8 Taidelähtöiset menetelmät

Yhteisötaide on taidelähtöinen menetelmä, jonka tuella pyritään opinnäytetyössä lapsille tuottamaan hyvinvointia sekä edistämään heidän välillään syntyvää vuorovaikutusta, kommunikointia, osallisuutta ja yhteisöllisyyden tunteen välittämistä toinen toisilleen. Lapsia pyritään alustamaan taiteen äärelle hyödyntämällä draamallisia harjoitteita virittäytymisen tukena, jotta tekemisen äärelle olisi helpompi päästä ja tätä kautta myös saavuttaa asteittainen kiinnostuminen käsillä olevaan tehtävään. Näillä taidekasvatukseen ja luovuuteen linkittyvillä tekijöillä on tarkoitus tukea lasten emotionaalista sekä sosiaalista kasvua osana uutta ryhmää. Taidelähtöisen menetelmän hyödyntämisen tarkoituksena on tuoda lapsille taiteellista ilmaisu heidän pariinsa toiminnan kautta. Taidelähtöisiä menetelmiä onkin viime vuosikymmenen aikana alettu tukemaan yhä aktiivisemmin ja sitä on tuotu esille myös sosiaalialan eri toimintaympäristöihin muun muassa eri hankkeiden, projektien ja tutkimusten muodossa, näistä esimerkkeinä Voimaa taiteesta -hanke (Malte-Colliard & Lampo 2013) sekä Päivi Känkäsen tutkimus taidelähtöisistä menetelmistä lastensuojelussa (Känkänen 2013). Esimerkiksi näiden kyseisten hankkeiden ja projektien myötä on saatu tietoa siitä, että taidelähtöiset menetelmät toimivat tukena työskennellessä esimerkiksi lasten sekä nuorten parissa. Taide toimii työvälineenä ja mahdollistaa työntekijälle sekä lapselle uudenlaisen lähestymistavan asioille, jolloin se myös haastaa tutkimaan sanomatonta viestintää. (Taidelähtöiset menetelmät 2015.)

Voimaa taiteesta -hankkeen tavoitteena on muun muassa kehittää taidelähtöisiä palveluita jakamalla tietoa eri ammattikuntien välillä sekä edistää hyvinvointia sekä osallistamalla asiakkaitaan taiteen sekä tekemisen pariin (Malte-Colliard & Lampo 2013, 8). Känkänen on vastaavasti lähtenyt lähestymään omaa tutkimustaan lastensuojelullisen toimen kautta, jonne hän on halunnut löytää uusia innovatiivisia taidelähtöisiä lähestymistapoja sekä toimintamalleja vakiintuneiden sekä vallitsevien käytäntöjen tilalle (Känkänen 2013, 10).

Känkänen tuo esille työskentelyn tärkeyden yhdessä lasten sekä nuorten parissa, jotta vuorovaikutustilanteista ja toiminnasta tulisi mahdollisimman haluttua sekä kutsuvaa. Samaa tarvetta nostaa myös esille Voimaa taiteesta -hanke omalla toiminnallaan asiakkaiden parissa, jotta asiakkaat kykenisivät saamaan taiteen mukanaan tuomasta hyödystä mahdollisimman moninaista antia omaan arkeen. Yhteistyössä asiakkaiden kanssa on tarkoitus päästää irti

ohjaajälähtöisestä ajattelumallista ja luoda tilanteita, joissa mahdollistuu itsensä ilmaisullisuus yhteistyössä muiden kanssa eri tavoin taiteen keinoja hyödyntäen. (Känkänen 2013, 12.; Malte-Colliard & Lampo 2013, 16.)

8.1 Draama ja virittäytyminen

Draaman työmenetelmät ovat monisäikeisiä ja niissä sekoittuu useasti mitä erilaisimpia luovuuden muotoja tekniikassa sekä itse toiminnassa. Draamallisia työtapoja voi käyttää draamaprosessin runkona, joka luo pohjan tehtävälle toiminnalle. Draaman tekeminen synnyttää lopulta prosessin, joka ei noudata mitään ennalta määrättyä kaavaa, vaan siinä sekoittuvat, tunteet, kokemukset sekä läsnäolijoiden yhteinen tekeminen koettavassa hetkessä (Owens & Barber 2002, 25 - 26).

Draamallisia harjoitteita voidaan hyödyntää virittäytymisessä aiheen äärelle. Virittäytymisen tarkoituksena on alustaa sekä herätellä ryhmää käsillä olevaan projektiin. Virittäytyminen käsiteltävään asiaan voi tapahtua esimerkiksi keskustellen, toimimalla, tutustumalla sekä kuunnellen toinen toistaan. Taidekeskeiselle toiminnalle alustaessa on hyvin tyypillistä käyttää kehollisia harjoitteita alustamisen tukena, joilla pyritään lievittämään mahdollista ahdistusta projektin alkamisesta. Tärkeäksi muodostuukin ohjaajan rooli virittäytymisen tukena, jotta hän oman luovuutensa avulla kykenee alustamaan asiakkaita luovan tekemisen äärelle. (Rankanen, Hentinen & Mantere 2010, 94.) Virittäytymisen avulla ryhmäläisille mahdollistetaan luovan tekemisen kautta asteittainen kiinnostuminen yhdessä tekemiseen vapautuneisuuden kautta. Tarkoituksena olisi, että ryhmäläiset kiinnostuvat toiminnasta ja yhdessä tekemisestä virittäytymisen avulla siinä määrin, että ovat lopulta valmiita itseohjautuvasti olemaan osana toimintaa. (Niemistö 2008, 27 - 28.)

8.2 Taidekasvatus

Taidekasvatuksen tärkeydelle on kaksi perustelua tutkija Elliot Eisnerin mukaan. Ensimmäinen perustelu tulee kysymyksen ”miten taide voi edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista?” avulla. Toista taiteen opettamisen perustelua pohditaan taiteen kulttuurisen ilmiön olemisen ainutlaatuisuutena. Taidekasvatus tukee lapsen kokonaispersoonallista kehitystä. Taiteen avulla kehitetään hieno- ja karkeamotoriikkaa, teknisiä taitoja ja valmiuksia. Eri taitovaiheiden kautta lapsi saa tekemisen ja toiminnan iloa työskentelystään. Taiteen tekemisen myötä myös lapsen itsetunto ja itseilmaisu lujittuvat emotionaalista ja sosiaalista kasvua vahvistaen. Epäonnistumisen tunteen hallitseminen tai sen voittaminen vahvistaa itsetuntemusta ja taidetyöskentelyssä voi käsitellä turvallisesti omia tunteitaan. (Pentikäinen 2006, 31 - 32.)

Lapsen johdattelu taiteen pariin luonnistuu helposti lapsen oman tekemisen kautta. Lapsi nauttii aikaansaannoksistaan ja esittelee niitä ylpeänä. Taiteen maailmaan sukeltaminen sisältää mahdollisuuden itse tekemiseen, mutta myös toisten tekemän pohtimiseen. Taiteelle herkistyminen voi tarkoittaa altistumista jollekin suurelle ja merkittävälle, joka voi koskettaa syvästi taiteen vastaanottajaa. Taidejutut ovat yhteinen mielenkiinnonkohde ja arjen rikastuttaja. Niiden parissa leikkisyys ja vakavampi, syvällisempi kontaktin etsiminen taiteeseen saavat vuorotella. (Tehdään taidejuttuja 2012, 7 - 8.)

9 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja eettisyys

Opinnäytetyön tarkoituksena oli saada toimiva ja monipuolinen osallistava kuvallinen ilmaisumenetelmä, draamallisia harjoitteita apuna käyttäen, osaksi Luova lava lapsille - leiritoimintaa. Menetelmä on monikäyttöinen ja sitä pystyy jatkossa hyödyntämään muissakin lasten toimintaympäristöissä, esimerkiksi varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja kerhotoiminnassa.

Leiritoiminnan sekä opinnäytetyön keskeisenä tavoitteena oli lasten oman luovuuden vahvistaminen sekä lapsilähtöisen työotteen kunnioittaminen. Leiri järjestettiin taidelähtöisesti matalan kynnyksen periaatteella yhteisöllisiä menetelmiä hyödyntäen. Leirin keskeisiä arvoja olivat osallisuus, yhteisöllisyys sekä yhdenvertaisuus, jotka tulivat näkyviksi kaikessa leirin aikana toteutettavassa toiminnassa. Nämä leiritoiminnan vaalimat arvot tulivat näkyviksi kuvallisessa menetelmässä, jolla myös pyrittiin vahvistamaan lasten sosiaalisia vuorovaikutustaitoja sekä yhteisöllistä tekemistä.

Emme ole avanneet tässä opinnäytetyössä järjestötoimintaa, koska yhteisötaidemenetelmän on tarkoitus olla hyödynnettävissä laajemminkin sosiaalialan työkentillä. Opinnäytetyön tavoitteita ei voida arvioida yksitellen, koska tavoitteet linkittyvät todella vahvasti osaksi kaikkia toimintakertojen toimia. Huomasimme myös, että toimintakertojen yhdistäminen toi omat lisähaasteensa tavoitteiden arvioimiseen, jolloin päätimme arvioida menetelmää kaikkien toimintakertojen kokonaisuutena.

Keskeisimmät opinnäytetyön tavoitteet:

- Kehitellä osallistava yhteisötaidemenetelmä kuvallista ilmaisua käyttäen
- Vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja
- Tukea lasten osallisuutta sekä vahvistaa yhteisöllisyyden tunnetta leirillä

	Arviointikeinot	Kuka arvioi	Milloin arvioidaan
1. Lasten osallisuuden tukeminen toiminnassa	1. Palautelomake 2. Omat havainnot oppimispäiväkirjaan	1. Lapset ja leiriohjaajat 2. Opinnäytetyön tekijät	1. Lapsille ja leiriohjaajille jaetaan palautelomakkeet leirin päätteeksi 2. Oppimispäiväkirjan kirjoittaminen jokaisen kerran päätteeksi
2. Lasten sosiaalisten taitojen tukeminen	1. Palautelomake 2. Omat havainnot oppimispäiväkirjaan	1. Leiriohjaajat 2. Opinnäytetyön tekijät	1. Leiriohjaajille jaetaan palaute- lomakkeet leirin päätteeksi 2. Oppimispäiväkirjan kirjoittaminen jokaisen kerran jälkeen
3. Lasten yhteisöllisyyden vahvistaminen	1. Palautelomake 2. Omat havainnot oppimispäiväkirjaan	1. Lapset ja leiriohjaajat 2. Opinnäytetyön tekijät	1. Lapsille ja leiriohjaajille jaetaan palautelomakkeet leirin päätteeksi 2. Oppimispäiväkirjan kirjoittaminen jokaisen kerran jälkeen

Taulukko 1: Tavoitteet ja arviointikeinot

Opinnäytetyön tavoitteiden toteutumista arvioitiin oppimispäiväkirjan, opinnäytetyöntekijöiden havainnointien sekä leirin päätyttyä lasten ja leiriohjaajien täyttämien palautelomakkeiden että joka toimintakerran jälkeen lapsille toteutettavan hymy-surunaamakuvakorttien perusteella. Oppimispäiväkirjamerkinnot tehtiin joka toimintakerran jälkeen reflektoiden menetelmän käytännön toteutusta leirillä sen toimintakerran osalta. Oppimispäiväkirjaan kirjattiin myös opinnäytetyöntekijöiden tekemät havainnot menetelmän toimivuudesta lasten sosiaalisten taitojen, yhteisöllisyyden sekä osallisuuden toteutumisesta. Lopullisessa arviointivaiheessa näitä havainnoiteja sekä merkintöjä tullaan peilaamaan opinnäytetyön tavoitteisiin. Leiriohjaajien palautelomake koostuu jokaista toimintakertaa sekä kokonaisuutta koskevasta neljästä (4) väitteestä, joita arvioidaan Likert-asteikon avulla.

Lisäksi palautelomakkeessa oli tilaa vapaalle palautteelle jokaisen toimintakerran kohdalla sekä lopussa (Liite 1). Lasten palautelomakkeen innoittajana toimi Lasten ikihyvä -hanke (2012), jossa lasten kyselylomakkeen luomisen taustalla toimi lapsilähtöinen tiedontuottamisen malli. Palautelomakkeella oli 12 väitettä, joihin lapsi vastasi värittämällä hymy-neutraali-surunaaman oman mielipiteen mukaisesti. Lisäksi väitteiden alla oli tilaa vapaalle palautteelle. Lomakkeen lopussa oli vielä mahdollisuus piirtää tai kirjoittaa terveisiä ohjaajille (Liite 2). Yksittäisten toimintakertojen palautteen tukena toimivat hymy-surunaama-kuvakortit, joilla lapset saivat ilmaista kyseisen toimintakerran herättämää kokemusta (Kuva 6).

Lasten osallisuuden kokemus määräytyy lapsen oman toiminnan merkityksellisyyden kautta (Eskel & Marttila 2013, 78), kuten luvussa 6.1 kerrotaan. Tätä merkityksellisyyden tunnetta pyritään tukemaan yhteisötaidemenetelmän toteutuksessa mahdollistamalla lapsilähtöinen työote lapsien oman äänen sekä mielipiteen julkituomiseksi, jonka tarkoituksena on johdatella koko ryhmää yhdessä keskustelemaan sekä sopimaan menetelmän etenemisestä. Tässä yhteydessä ei kuitenkaan lapsilähtöisellä toiminnalla tarkoiteta sitä, etteikö aikuinen olisi koko aikaisesti toiminnan ohjaajana, vaan se tarkoittaa lasten tarpeiden huomioimista toiminnan aikana ja sitä, että lapsi saa toimia kuten lapsi toimii, aikuisen tukiessa toimintaa (Pulkkinen 2011, 320). Lasten osallisuuden asteiden toimintaa havainnollistaa hyvin osallisuuden aste malli (Kuva 1), joka on tehty mukailleen Roger Hartin osallisuuden tikapuita vuodelta 1992 (Eskel & Marttila 2013, 79). Osallisuuden asteet havainnollistavat osallisuuden kehittymisen asteittain toiminnan edetessä ja toimivat siksi hyvin osallistavuuden arvioinnin työkaluna, jota tullaan myös hyödyntämään opinnäytetyön arvioimisessa.

Lasten sosiaalisia taitoja usein määritellään käyttäytymiseen liittyvillä huomioilla sekä kaverisuhteisiin liittyvillä taidoilla, joita muun muassa ovat rakentava vuorovaikutus sekä myönteinen käyttäytyminen (auttaminen, kuunteleminen, huomioiminen). Näiden taitojen puute tulee esille havainnoissa lapsia heidän omissa toimintaympäristöissään (Salmivalli 2005, 80, 86). Yhteisötaidemenetelmän toteutuksen aikana lapsia pyritään havainnoimaan kehittyvän vuorovaikutuksen sekä siinä tapahtuvan luonnollisen kommunikaation suhteen. Havainnoinnissa pyritään kiinnittämään huomiota lasten eriasteisiin sosiaalisiin taitoihin sekä niiden näkymiseen, jottei sosiaalisilta taidoiltaan heikko lapsi jäisi ulkopuolelle ryhmän toiminnasta ja joutuisi syrjäytetyksi (Kauppila 2005, 125).

Lapsen varhaisia yhteisöön kuulumisen muotoja ovat muun muassa päiväkotit sekä erilaiset kerhot. Näissä toteutettavien yhteistoimintojen myötä lapsella on mahdollisuus kokea kuuluvansa osaksi yhteisöä sekä saada kokemusta ja positiivisia toimintamuotoja yhteisöllisyydestä. Aikuisen rooli on hyvin merkityksellinen pienten lasten yhteisöllisessä toiminnassa sekä sen kehittämisessä. (Koivula 2013, 22 - 23.) Yhteisöllisyyden muodostumista

lasten välillä tullaan arvioimaan yhteisötaidemenetelmän aikana havainnoimalla toimintakertoja sekä peilaamalla näitä havaintoja lasten antamaan henkilökohtaiseen palautteeseen. Lopullinen lasten yhdessä luoma yhteisötaideteos tulee nostamaan konkreettisesti esille toiminnan prosessin sekä yksilön linkittymisen osaksi yhteisöä.

Tavoitteiden arviointivaiheessa tullaan erityisesti kiinnittämään huomiota sosiaalialan ammattilaisen eettisiin ohjeisiin, jotka luovat arviointiin tietyt reunaehdot. Keskeisimpinä näistä näkyvät opinnäytetyössä asiakkaan osallisuus ja itsemääräämisoikeus sekä oikeus tulla kohdatuksi kokonaisvaltaisesti. Seuraavaksi kappaleessa tullaan avaamaan näitä arvoja tarkemmin sekä tuomaan esille niiden toteutumista opinnäytetyön toiminnallisen osuuden aikana. Lapsien osallisuutta ja itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan toteutuksen aikana mahdollistamalla lapsille oman äänen sekä mielipiteen julki tuominen menetelmän aikana. Tällä tavalla toimiessa tullaan huomioimaan itsemääräämisoikeuden sekä osallisuuden tapahtuminen prosessin aikana, esimerkiksi antamalla lapsille toimintaan vaihtoehtoja (muun muassa kasausvaiheessa), mutta silti kunnioittamalla heidän mielipiteitään sekä omaa näkemystään tilanteessa. Kokonaisvaltainen lapsien kohtaaminen tulee näyttäytymään huomioimalla lapset yksilöinä kehityksen sekä vahvuuksien kautta osana yhteisöä, esimerkiksi helpottamalla työskentelyvaiheita lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry 2013, 8, 14 - 15.)

Kokonaisuudessaan yhteisötaidemenetelmän toteutumista tullaan arvioimaan eettisesti kaikkien edellä mainittujen tavoitteiden kautta peilaten lopulta kokonaisvaltaiseen onnistumiseen. Johdattelevana pohjakysymyksenä voisi pitää ”Toimiko yhteisötaidemenetelmä Luova lava lapsille -leirin yhteisöllisyyttä rakentavana elementtinä ja onko se tällaisenaan toimiva kokonaisuus?” Reflektoinnissa johdattelevina ajatuksina käytetään esimerkiksi aikaan, tavoitteisiin, tarkoitukseen, arvoihin, eettisyyteen, työotteeseen, toteutukseen ynnä muihin liittyviä teemoja. Arviointiin tulee vaikuttamaan opinnäytetyön tekijöiden oma kiinnostus sekä innostus luomaansa yhteisötaidemenetelmää kohtaan, mutta tekijöiden silti pyrkiessä kokonaisvaltaisesti kriittiseen sekä ulkoistavaan arviointiin. Jotta tämä toteutuisi arviointivaiheessa, tulee opinnäytetyön tekijöiden korostaa koko prosessin aikana leiriohjaajilta saamaansa suullista sekä kirjallista palautetta, johon opinnäytetyön tekijöiden omakohtainen reflektointi peilaantuu. Kaiken keskiössä on menetelmän toimivuuden osalta kuitenkin lasten kokemus yhteisötaideprosessista.

10 Luova lava lapsille -leiritoiminta opinnäytetyön ympäristönä

Luova lava lapsille -leirikonsepti on saanut alkunsa vuonna 2013, kun kaksi (2) nuorta on omatoimisesti alkanut järjestämään Jyväskylän teatteriyhdistys Kulissin tiloissa kulttuurileirejä. Kesällä 2015 leiritoiminta laajeni ja sitä järjestettiin kymmenellä

paikkakunnalla ympäri Suomea. Taustajärjestäjänä leireillä toimi Suomen Nuorisoseurat ja paikallisjärjestöt hoitivat alueellisesti omat leirinsä. Luova lava lapsille -leirit oli suunnattu tänä vuonna 2003 - 2007 vuonna syntyneille koululaisille ja sen tarkoituksena on luoda vaihtoehtoja ja luovaa kesätoimintaa. Leiritoiminta tarjosi kymmenille alle 29-vuotiaille nuorille mahdollisuuden kehittää luovaa osaamistaan ja ammatillisuuttaan työllistämällä heitä Luova lava lapsille -leiritoiminnan pariin. (Nuorisoseurat 2015.)

Luova lava lapsille -leiritoiminnassa painotetaan tanssiin ja teatteriin (Nuorisoseurat 2015.) eikä toiminnassa ole ollut aiemmin kuvallista ilmaisua suunnitelmassaan kuin pienimuotoisten askarteluiden osalta. Leiritoiminnasta puuttui kuvataiteen muoto, jota opinnäytetyön kautta alettiin kehittää yhdeksi toiminnan osa-alueeksi. Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää leiritoimintaan sopiva kuvallinen ilmaisumenetelmä, jolla luodaan yhteisötaiteellinen teos leiriläisten ryhmäytymisen ja yhteishengen kokemisen näkökulmasta. Teoksen työstämiseen on tarkoitus käyttää kuvallisen ilmaisun keinoja.

Helsingissä järjestettiin 1. - 12.6.2015 yhteensä 16 päiväleiriä, joiden organisoinnista vastasi Stadin Nuorisoseurat ry. Leireillä lapset pääsivät tutustumaan monipuolisesti eri esittävän taiteen aloihin kuten tanssiin ja teatteriin. Jokaisella leirillä suunniteltiin ja toteutettiin lapsilähtöisesti leirin yhteinen esitys, jotka esitettiin 12.6.2015 järjestetyssä Hetki taiteilijana -konsertissa Helsingissä (Helsinki-ilta 12.6. 2015). Konsertissa kaikki leireille osallistuneet pääsivät nauttimaan leirien monipuolisista tuotoksista.

Opinnäytetyön leiriympäristöt

Opinnäytetyöhön liittyvä yhteisötaidemenetelmä esiteltiin Helsingin Munkkivuoressa pidetyssä leiriohjaajien perehdytyspäivässä 21.5.2015. Opinnäytetyöntekijät esittelivät toimintakerrat ja pohjustivat yhteisöllisyyttä ja yhteisötaidetta osana Luova lava lapsille -leiritoimintaa. Perehdytyspäivässä sovittiin, mitkä leirit osallistuvat opinnäytetyön toteutukseen omatoimisesti jaetun ohjeistuksen mukaan (Liite 3.) ja millä leireillä opinnäytetyöntekijät toteuttavat toimintaa itse. Yhteisötaidemenetelmän toteuttaminen perustui vapaaehtoisuuteen.

Opinnäytetyön toiminnallinen osuus toteutettiin kahdella leirillä Helsingissä opinnäytetyön tekijöiden toteuttamana sekä kahdella muulla leirillä leiriohjaajien toimesta. Leirit on numeroitu arviointia varten, jotta niihin osallistuneet henkilöt eivät yksilöidy ja anonymiteetti voidaan turvata. Leirille 1 osallistui 13 lasta, joista kaksi (2) oli 7-vuotiaita. Leirin 2 22:sta osallistujasta kolme (3) oli 7-vuotiaita. Molemmilla leireillä poikien määrä oli pienempi kuin tyttöjen sekä leireillä oli viisi (5) ohjaajaa, joista kaksi (2) oli vastuuhjaajia. Leireistä 3 ja 4 ei ole tiedossa osallistujamääriä, mutta ne on toteutettu samalla

nuorisotalolla samojen ohjaajien toimesta. Leiriohjaajat olivat Stadin nuorisoseurojen palkkaamia kesätyöntekijöitä, joiden joukossa oli peruskoulun päättäneitä nuoria ja heidän palkkaustaan on edistänyt Helsingin kaupungilta saadut kesäsetelit. Kesäseteli on nuorten, yrittäjien ja Helsingin kaupungin yhteinen hanke, jolla tuetaan nuorten kesätyöllistymistä (Kesäseteli Helsinki 2015).

Leirit järjestettiin Helsingin kaupungin nuorisotaloilla viisipäiväisinä päiväleireinä, joiden päivittäinen toiminta-aika oli kello 9.30 - 16. Leirit rytmittyivät kahden tunnin toimintaosuuksiin ruokataukojen katkaistessa toimintaa. Leirien muun suunnitellun toiminnan (muun muassa retkipäivä) ja opinnäytetyön toiminnallisen osuuden yhdistäminen oli haastavaa, jolloin päädyttiin toimintakertojen yhdistämiseen. Toimintakertojen yhdistäminen vaati toiminnan rakenteen pohdintaa ja syntyvän teoksen työstövaiheiden erityistä huomioimista. Keskustelun jälkeen päädyttiin yhteistyössä yhdistämään toimintakerrat 1 - 3 sekä 4 - 5. Käytännössä tämä tarkoitti, että yhden toimintakerran pituudeksi tuli noin kolme (3) tuntia, jonka välissä oli erillinen tunnin mittainen ruokatauko. Ruokatauko kuitenkin tauotti työskentelyä luontevasti ja sitä kautta myös lasten mielenkiinto säilyi työskentelyn keskiössä. Toimintakerran päättyessä lapset saivat lähteä muuhun ohjattuun toimintaan, opinnäytetyöntekijöiden jäädessä siivoamaan työskentelytilaa. Kahden leirin välillä toiminta oli jaettu vuoropäiviin, mikä tuki myös ryhmäytymisen etenemisen tarkkailua.

11 Yhteisötaidemenetelmän toimintarungon kuvaus

Tässä kappaleessa avataan yhteisötaidemenetelmän toimintarungon ohjeistusta niin, että sitä pystyisi jatkossakin toteuttamaan tämän ohjeistuksen tuella eri asiakasryhmien parissa. Arviointivaiheessa menetelmän käytännön toteutusta sekä sen toimivuutta tämän opinnäytetyön osalta tullaan avaamaan laajemmin tavoitteiden sekä arviointimenetelmien tuella. Tavoitteita ei myöskään tulla erittelemään ja avaamaan toimintakertoihin kohdentamalla, koska tavoitteet linkittyvät hyvin vahvasti osaksi menetelmää sen kaikessa toiminnassa menetelmän toteutuksessa.

Yhteisötaideteoksen menetelmäksi valikoitui yksilöstä kohti yhteisöä tehtävä, kolmiulotteinen patsas. Lapset työstävät ensin eri vaiheiden kautta oman osansa, jonka jälkeen nämä osat liittyivät kasausvaiheessa yhteiseksi kolmiulotteiseksi patsaaksi. Materiaalina työskentelyssä käytetään kanaverkkoa, sen muotoiluominaisuuksien vuoksi. Muotoilun jälkeen osat peitetään liisteröidyillä sanomalehtipaperisuikaleilla, jotka kuivumisen jälkeen maalataan pulloväreillä. Jokainen lapsi saa myös kiinnittää omaan osaansa kotoa tuodun kierrätettävän esineen ennen kaikkien osien yhteen liittämistä. Lopulta osista syntyi yhteisöllinen kolmiulotteinen patsas, jossa näkyy konkreettisesti ryhmän yhteen linkittyminen sekä yksilön oma persoona. Tätä kokonaisuutta ryhmäprosessia on avattu teoreettisesta näkökulmasta luvuissa 4 - 8.

11.1 Toimintakerta 1

Esittäytyminen (15 min): Ohjaajat ja lapset istuutuvat piiriin (Kuva 2). Ohjaajat esittelevät itsensä, jonka jälkeen lapset kertovat nimensä sekä hieman itsestään. Tällä viritetään ryhmää yhteisöllisyyden tunteen heräämiseen.

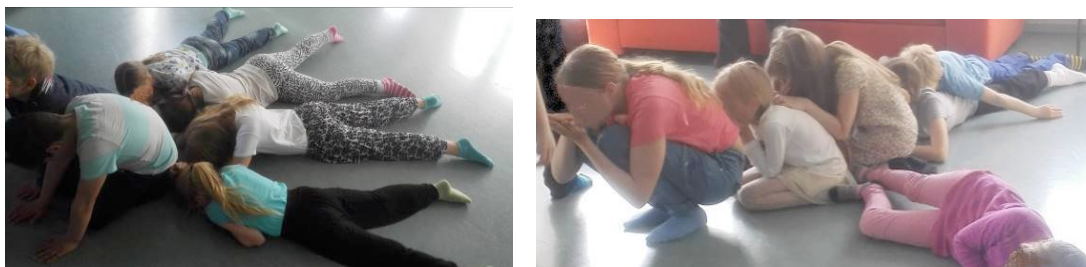

Kuva 2: Esittäytymispiiri

Toiminta (30 min): Draamaharjoitteiden avulla motivoidaan lapsia osallistumaan yhteiseen tekemiseen sekä sitoutumaan ryhmätyöskentelyyn. Lisäksi harjoitteilla luodaan yhteisöllisyyden tunnetta lapsien välille. Asteittaisella virittäytymisellä ryhmäläisille on tarkoituksena herätellä kiinnostuminen yhteisen tekemisen äärelle sekä saada heidät kiinnostumaan yhdessä tekemisestä harjoitteiden tuella siinä määrin, että ovat lopulta valmiita itseohjautuvasti olemaan osana toimintaa (Niemistö 2008, 27 - 28.), kuten luvussa 8.1 todetaankin.

Työskentely aloitettiin ryhmäläinharjoitteella (Kuvat 3 ja 4; Liite 3, dia 3), jonka avulla lapsia motivoidaan vuorovaikutukselliseen yhteistyöhön. Lasten jakaminen pienryhmiin tässä vaiheessa toimintaa ravistelee ryhmädynamiikka sekä siellä ehkä jo vallitsevia rooleja. Ohjaajan vastuulla on tässä vaiheessa kaikkien lasten tasapuolinen huomioiminen sekä kuunteleminen, jotta kaikenlaiset persoonat tulisi huomioiduksi ryhmän osana (Honkonen & Salovaara 2011, 43, 68 - 69, 141 - 142.), kuten luvussa 6.2 avataankin. Yhteisötaideteoksen työstö aloitetaan koneharjoitteen avulla (Liite 3, dia 3), jossa lapsia ohjataan suunnittelemaan yhteistä ryhmäkonetta. Tätä harjoitetta tehdään muutaman kerran, jotta lasten ideat saavat kehittyä harjoitteen edetessä yhteiseksi kokonaisuudeksi ja jokaisella lapsella on oma paikka yhteisessä koneessa. Koneharjoitteiden välillä lapsia haastetaan pohtimaan oman osan linkittymistä yhteiseen kokonaisuuteen ja ideoidaan heidän luoman koneen merkitystä ja tarkoitusta.

Kuvat 3 ja 4: Ryhmäeläinharjoitus

Hahmottelu (10 min): Lapset ohjataan tekemään omaa osaa näkyväksi paperille piirtämällä (Kuva 5), jonka jälkeen oman osan hahmotelmat leikataan ääri viivoja pitkin irti. Lasten piirretyistä omista osista kootaan seinälle koneen hahmotelma, jota tutkaillaan yhdessä. Ohjaajat johdattelevat lapsia pohtimaan yhdessä yhteisötaideteoksen, koneen, merkitystä yksilön ja ryhmän näkökulmasta. Tällaisten erilaisten toimintamallien yhdisteleminen työskentelyvaiheissa aktivoi lapsia vuorovaikutukseen sekä mahdollistaa erilaisten näkökulmien esille tuomisen prosessin edetessä (Kauppila 2005, 108, 117), kuten luvussa 6.1 on tuotu ilmi.

Kuva 5: Oman osan hahmottelu

Lopetus (5 min): Lapsilta pyydetään hymy- ja surunaamojen avulla palautetta toimintakerran lopuksi (Kuva 6). Hymy- ja surunaamat ovat kaksipuoleisia kuvakortteja, jonka lapsi asettaa pöydälle toiminnan päätteeksi. Lapsia ohjeistetaan jättämään kuvakortista se puoli ylöspäin, mitä mieltä hän itse oli toimintakerrasta. Merkityksellisyys sekä toiminnan mielekkyys lapselle syntyykin lopulta siitä, että lapsi kokee voivansa vaikuttaa työskentelyyn oman toimintansa kautta ja tätä myös lapsilähtöisesti toteutettavalla palautteella pyritään vaalimaan (Eskel & Marttila 2013, 78), kuten luvussa 6.1 on kerrottu.

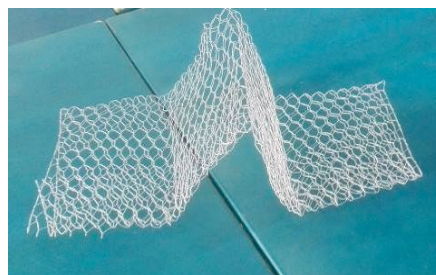
Kuva 6: Hymy- ja surunaamakuvakortti palaute

Materiaali: Materiaalina ensimmäisellä toimintakerralla hyödynnetään A4-paperia, värikyniä/tusseja, saksia sekä teippiä tai sinitarraa. Näiden avulla lapset saavat hahmotella oman osansa ja leikata sen irti paperista, jotta se voidaan liittää osaksi kokonaisuutta. Loppu palautteen annossa hyödynnetään jo aiemmin tehtyjä hymy- ja surunaamakuvakortteja.

11.2 Toimintakerta 2

Orientoituminen (5 min): Toimintakerran aluksi lasten kanssa tarkastellaan seinälle kiinnitettyä jokaisen omasta osasta koottua yhteisötaideteosta, konetta, ja keskustellaan tekemisen herättämistä tuntemuksista.

Toiminta (50 min): Lapsia ohjataan kanaverkon työstämiseen mallintamalla muotoilu itse tehdyn esimerkin avulla. Tämän jälkeen jokaiselle lapselle jaetaan oma noin 50 cm x 50 cm kokoinen kanaverkon palanen. Lapsia muistutetaan oman osan hahmotelmasta ja kehoitetaan työstämään kanaverkkoa oman näkemyksen mukaisesti, jolloin tuetaan lapsen omaa luovuutta ja lasten osallisuutta yhteisen teoksen työstämisessä (Kuvat 7 ja 8). Ohjaajan tulee huomioida lasten omat näkemykset muotoilussa sekä turvata niitä toiminnan raameja, jotta lapsi saa toimia niiden puitteissa omalla ominaisellaan tavalla (Pulkkinen 2011, 320). Ohjaajat ohjaavat ja neuvovat lapsia toiminnan aikana lasten omien tarpeiden mukaisesti. Toiminnan kautta lapsen on tarkoitus mahdollistaa sekä vahvistaa omia taitojaan teknisesti, emotionaalisesti sekä sosiaalisesti, kuten luvussa 6 yleisesti kerrotaankin.

Kuvat 7 ja 8: Kanaverkon muotoilu

Lopetus (5 min): Lapsilta pyydetään hymy-surunaamojen avulla palautetta toimintakerran lopuksi. Lapsia ohjeistetaan jättämään kuvakortista se puoli ylöspäin mitä mieltä hän itse oli toimintakerrasta.

Materiaali: Materiaalina toisella kerralla hyödynnetään kanaverkkoa, jonka määrä on sidonnainen lapsiryhmän kokoon esimerkiksi 20-henkinen lapsiryhmä tarvitsee 10 m x 50 cm kanaverkkorullan. Materiaalin työstämisessä lapsille soveltuvaksi hyödynnetään sivuleikkureita sekä työhanskoja. Loppupalautteen annossa hyödynnetään jo aiemmin tehtyjä hymy- ja surunaamakuvakortteja.

11.3 Toimintakerta 3

Orientoituminen (5 min): Toimintakerran aluksi lapset hakevat omat osansa työskentelyyn varatulle alueelle ja asettuvat omille paikoilleen. Ennen työskentelyn aloittamista palataan edelliseen toimintakertaan ja muistellaan yhteisötaideteoksen, koneen, merkitystä ja tarkoitusta.

Toiminta (75 min): Muotoiltu kanaverkko-osa päällystetään sanomalehtisuikaleilla ja liima-vesiseoksella (Kuva 9). Sanomalehtisuikaleet kastetaan liima-vesiseokseen kokonaan, jonka jälkeen ne asetellaan kanaverkon päälle. Sanomalehtisuikalekerroksia on hyvä laittaa vähintään kaksi, jotta kanaverkon kuvio hieman peittyä ja pinnasta tulee kuivuttuaan kestävämpi.

Aistiminen, kokeminen sekä tunteminen ovat kokonaisvaltaista ja nämä elementit yhdistyvät tässä toimintavaiheessa. Tekemisen myötä verbaalinen ulosanti on toissijaista, joka tällöin myös mahdollistaa vuorovaikutuksen erilaisten muotojen syntymisen lasten välillä. Tekemisen kautta on mahdollisuus löytää yhtäläisyyksiä toisiin lapsiin. Toiminnan eri vaiheet haastavat lapsia harjoittamaan luottamusta toisiinsa, avointa kommunikaatiota, vuorovaikutusta sekä osallistumista, jolloin sosiaalisen pääoman on mahdollista syventyä ja kehittyä (Yhteisöllisyys 2013), tästä lisää kertoo luku 5.

Kuva 9: Liisteröintivaihe

Lopetus (10 min): Toimintakerran päätteeksi lapsia kehoitetaan tuomaan kotoaan seuraavalle toimintakerralle jokin kierrätettävä esine. Kierrätettävyydessä pystyy käyttämään omaa mielikuvitusta ja luovuutta. Jokaisen omaan teokseen on tarkoituksena liittää kierrätysteemalla jotakin ”omaa”. Tarkoituksena on osallistaa lasta toimimaan myös yhdessä kotona ja pyrkiä etsimään työn osaksi jokin kotoa tuotu elementti. Näitä rajoja rikkomalla pyritään leirirajat rikkovaan vastavuoroisuuteen toisten kanssa, jonka tarkoituksena on mahdollistaa osallisuuden toteutuminen myös muilla tahoilla (Lasten osallisuus 2015), kuten kappaleessa 6 tuodaankin ilmi.

Lopuksi lapsilta pyydetään hymy-surunaamojen avulla palautetta toimintakerrasta. Lapsia ohjeistetaan jättämään kuvakortista se puoli ylöspäin mitä mieltä hän itse oli toimintakerrasta.

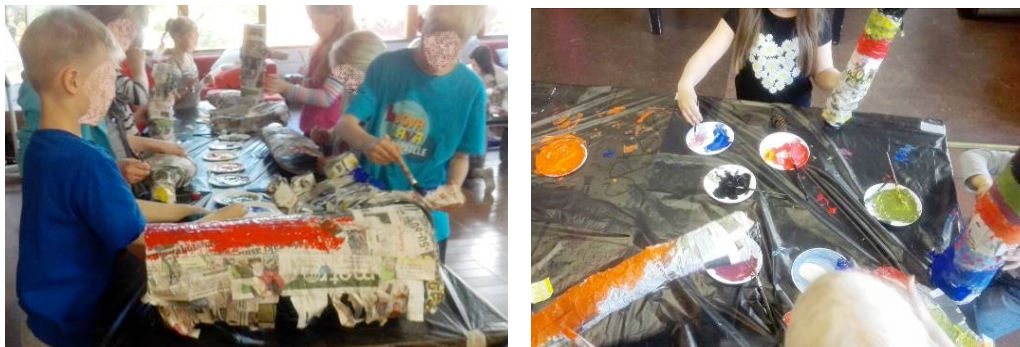
Materiaali: Materiaalina kolmannella kerralla hyödynnetään sanomalehtiä, Erikeeper-liimaa, vettä, laakeita astioita sekä jätösäkkejä, joilla voi suojata työskentelytilaa. Loppupalautteen annossa hyödynnetään jo aiemmin tehtyjä hymy- ja surunaamakuvakortteja.

11.4 Toimintakerta 4

Orientoituminen (5 min): Toimintakerran aluksi lapset hakevat omat osansa työskentelyyn varatulle alueelle ja asettuvat omille paikoilleen. Ennen työskentelyn aloittamista palataan edelliseen toimintakertaan ja muistellaan yhteisen koneen merkitystä ja tarkoitusta.

Toiminta (50 min): Omien osien maalaaminen aloitetaan miettimällä värivalintoja yhdessä. Lasten osallisuutta tuetaan suunnittelemalla sekä sekoittamalla sopivia värejä, jonka jälkeen lapsille annetaan pulloväripaletteja sekä pensseleitä jaettavaksi. Oman osan voi maalata joko käsin tai pensselillä (Kuvat 10 ja 11). Jakamisen kautta lapset harjoittavat luonnollisesti sosiaalista vuorovaikutusta, yhteistyötä, kommunikaatiota sekä osallisuutta, jonka

kehittymiset nouseekin lopulta lopputulosta tärkeämpään rooliin yhteisötaideprojektissa (Yhteisötaide 2015), tästä yhteisötaiteen sekä taiteen laajemmasta merkityksestä yksilölle on avattu lisää luvuissa 7 ja 8.

Kuvat 10 ja 11: Maalaus

Kun teos on saatu maalattua, liitetään siihen oma kotoa tuotu kierrätettävä esine (Kuvat 12 ja 13). Liittämistavassa lapsi saa käyttää omaa mielikuvitustaan. Esine kiinnittää lasta osaksi lopullista tuotosta ja tuo konkreettisesti esille lapsen minuutta osana kokonaisuutta. Luvussa 7 onkin teorian valossa kerrottu siitä, kuinka lopullinen työ ilmentää yksilöiden ja yhteisön odotuksia sekä näiden linkittymistä yhteiseksi kokonaisuudeksi (Ontario Arts Council 1998, 12 - 14).

Kuvat 12 ja 13: Kierrätys esineen liittäminen

Lopetus (5 min): Lapsilta pyydetään hymy- ja surnaamojen avulla palautetta toimintakerran lopuksi. Lapsia ohjeistetaan jättämään kuvakortista se puoli ylöspäin mitä mieltä hän itse oli toimintakerrasta.

Materiaali: Materiaalina neljännellä kerralla tarvitaan suojakangasta, jolla työskentelyalue voidaan suojata sotkeutumiselta. Työskentelyvaiheessa hyödynnetään pullovärejä sekä pensseleit. Kierrätysesineen kiinnityksessä voi hyödyntää esimerkiksi liimaa, teippiä, narua, lankaa, neulaa yms. joka soveltuu kiinnitykseen. Loppupalautteen annossa hyödynnetään jo aiemmin tehtyjä hymy- ja surnaamakuvakortteja.

11.5 Toimintakerta 5

Orientoituminen (5 min): Toimintakerran aluksi lapset hakevat omat osansa työskentelyyn varatulle alueelle ja asettuvat omille paikoilleen. Ennen työskentelyn aloittamista palataan kaikkiin edellisiin toimintakertoihin ja muistellaan yhteisen koneen merkitystä ja tarkoitusta sekä sen muokkaantumista prosessin aikana.

Toiminta (40 min): Yhteisötaideteoksen kokoaminen aloitetaan suunnittelemalla lasten kanssa, millä keinoin omat osat liitetään toisiinsa. Ohjaaja antaa lapsille vaihtoehtoja, avaten niiden ominaisuudet, sekä avustaa kokoamisessa kunnioittaen lasten näkemystä yhteisestä teoksesta (Kuvat 14 ja 15). Yhteisötaide toimiikin menetelmässä työväliseinä ja mahdollistaa tätä kautta ohjaajille sekä lapsille uudenlaisen lähestymistavan asioille, jolloin se myös haastaa tutkimaan sanomatonta viestintää (Taidelähtöiset menetelmät 2015), tästä samasta aiheesta lisää luvussa 7 sekä 8.

Kuvat 14 ja 15: Yhteisötaideteokset

Lopetus (15 min): Lapsia pyydetään täyttämään palautelomake (Liite 2) yhteisötaideteosprosessista tai palautelomaketta voi käyttää piirissä käytävän yhteisen palautekeskustelun tukena (Kuvat 16 ja 17). Hymy- ja surunaamoja voi myös hyödyntää palautteen antamisessa tässä vaiheessa. Jos aikaa jää, voi lopuksi tehdä vielä kerran koneharjoituksen, jonka avulla palataan alkuun ja tehdään näkyväksi yhteisöllisyyden kehittyminen prosessin aikana.

Kuvat 16 ja 17: Palautteenanto

Materiaali: Materiaalina viidennellä kerralla hyödynnetään valmiiksi tulostettuja palautelomakkeita sekä erilaisia kiinnittämismateriaaleja yhteisötaideteoksen osien kiinnittämisessä. Loppupalautteen annossa hyödynnetään jo aiemmin tehtyjä hymy- ja surunaamakuvakortteja.

12 Yhteisötaidemenetelmän arviointi

Yhteisötaidemenetelmää tullaan arvioimaan tässä kappaleessa kolmesta eri näkökulmasta; opinnäytetyön tekijät, leiriohjaajat sekä osallistuneet lapset. Opinnäytetyön tekijöiden arviointi pohjautuu kahteen leiriin omien oppimispäiväkirjamerkintöjen kautta. Leiriohjaajien palaute pohjautuu ohjaajien täyttämiin palautelomakkeisiin (Liite 1) ja lapsilta kerättiin osallistumiskokemuksia palautelomakkeilla (Liite 2) opinnäytetyön tekijöiden toimesta. Leirit on numeroitu arviointia varten, jotta niihin osallistuneet henkilöt eivät yksilöidy ja anonymiteetti voidaan turvata.

12.1 Opinnäytetyön tekijöiden arviointi yhteisötaidemenetelmästä

Yhteisötaidemenetelmän ohjaajan tulee olla herkillä toteutusvaiheessa ja havainnoida lapsia toiminnan aikana sekä tasoittaa toiminnan etenemisessä lasten tasoerot ja huomioida siirtymävaiheet. Esimerkiksi leireillä samassa tilassa toimiminen tuki ohjaajan havainnointia ja toiminnanohjausta, jotta ryhmä sai kehittyä turvallisesti avoimessa ilmapiirissä. Työskentelytilana voi toimia myös erilliset huoneet, mutta niiden käyttö vaatii tiloihin perehtymistä, aikataulun ja työn organisointia sekä tutustumista tilojen mahdollisuuksiin ennen toiminnan alkua ja näistä tulee sopia yhteistyötahojen kanssa jo varhaisessa vaiheessa. (Ontario Arts Council 1998, 12 - 14.) Leireillä näiden puute näyttäytyi tilojen välillä turhina siirtyminä ja ryhmän hajaantumisenä. Toisaalta myös yhdessä tilassa toimiminen aiheutti haasteita työskentelyvaiheesta toiseen siirtyessä, kun tilaa täytyi järjestellä uudestaan

(esimerkiksi pöytien asettelu tai suojaus). Suurimmalta osin nämä haasteet juontuivat toimintakertojen yhdistelystä, jolloin toimintakerrat eivät soljuneet työskentelystä toiseen luontevasti. Yhdistelyyn päädyttiin yhteisötaidemenetelmän ja leirien muun toiminnan aikataulutuksen yhteensovittamisen vuoksi.

Ohjaajan tehtävänä on tukea lasten ryhmätoimintaa ja edistää vuorovaikutusta lasten välillä, jolloin ryhmädynamiikka pääsee kehittymään turvallisella tavalla, eikä ryhmän sisälle pääse syntymään lapsilähtöisiä pienryhmiä (Honkonen & Salovaara 2011, 43, 68 - 69, 141 - 142). Leireillä oli havaittavissa erilaisia ohjaajuuden ominaisuuksia, jotka vaikuttivat ryhmäytymiseen, ilmapiiriin sekä osallistuvuuteen. Ohjaajien sitoutuvuuden puuttuessa lapset mallioppivat asenteet ja asettavat ennakkoluuloja toiminnan suhteen. Tämä vaikeuttaa yhteisöllisyyden tunteen syntyä, joka estää sosiaalista pääomaa kehittymistä, jolloin ei toteudu lasten luontainen halu tulla kuulluksi ja osalliseksi toiminnassa. Tämän vuoksi merkitykselliseksi nousee ohjaajan rooli yhteisöllisessä toiminnassa sekä sen kehittymisessä. (Mäkelä & Jantunen 2011, 71, 77.)

Lapsilähtöisen työtteen huomioinen jäi toiminnan ohessa sivuun leireillä, mikä näyttäytyi esimerkiksi kerätessä lasten palautetta toimintakerrasta. Hymy- ja surunaamapalautetta ohjatessa lapsille esiteltiin kuvakorttien molemmat puolet, jonka jälkeen ohjaaja kehotti laittamaan hymynaaman pöydälle. Myös ohjatessa kanaverkon muotoilua, ohjaajan antamalla esimerkillä oli suuri vaikutus lasten oman työn malliin. Ohjaajan muotoilussa esimerkin valmiiksi asti, lasten työt muistuttivat esimerkkiä, kun taas kesken jätetty ja lopuksi purettu esimerkki tuki lasten omaa luovuutta, joka näyttäytyi hyvin erilaisina kanaverkkopatsaina.

Toiminnallinen virittäytyminen yhteiseen toimintaan on olennaista yhteisöllisyyden muodostumiselle. Lapsille leikkimielinen toiminta mahdollistaa verkostoitumisen ikätovereiden kanssa, josta on mahdollista syntyä yhteisö. Ohjaajalla on merkittävä osa lasten yhteisön synnyssä, jotta heikomman sosiaalisen pääoman omaava lapsi ei jää ulkopuolelle. Yhteisötaidemenetelmää ohjatessa lasten havainnoinnin merkitys korostuu heti alusta alkaen, jotta aikuinen voi kannustaa ja aktivoida sosiaalisesti heikompa lasta osalliseksi toimintaan. Kuitenkaan toimintaa ei tule pysäyttää vetäytyvän osallistujan vuoksi, koska osallistumisen kokemus on yksilöllistä eikä tarkoita sitä, etteikö vetäytyvä osallistuja kokisi kuitenkin kuuluvansa osaksi yhteisöä. (Cantell 2010, 44.) Ohjaajan tulee antaa tilaa vetäytyvälle osallistujalle, mutta kuitenkin tarjota mahdollisuuksia osallistua toimintaan sen edetessä. (Koivula 2013, 34-35.)

Yhteisötaidemenetelmää toteuttaessa on tärkeää pitää aikataulutuksesta kiinni, jotta toiminta etenee ja pysyy kokoaikaisesti mielekkäänä lapsille. Runko luo toiminnalle perustan, jossa pitäytyminen sitouttaa osallistujia ja ohjaajia yhteiseen päämäärään. Tällä tavoin

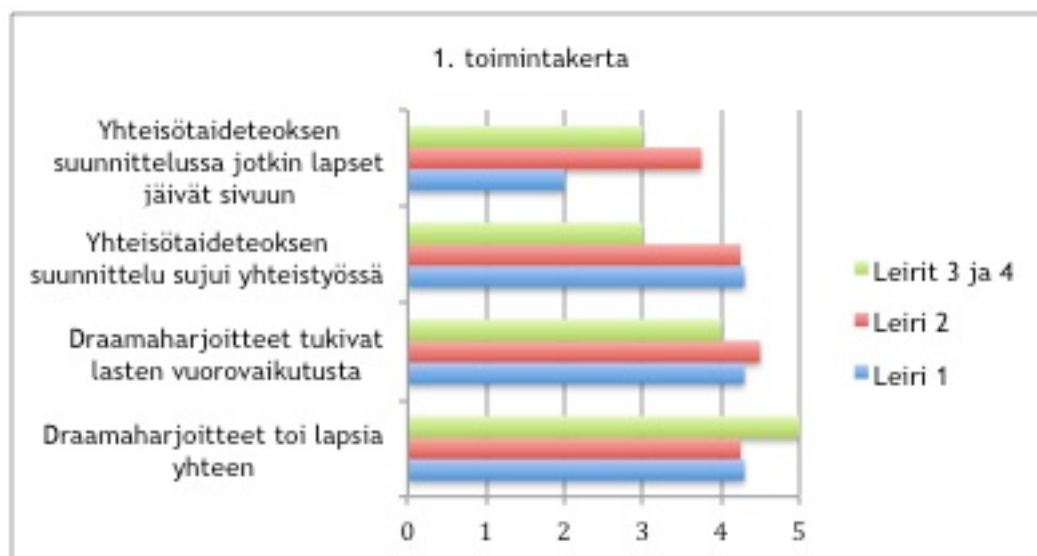
taataan myös turvallisuuden tunnetta, joka tukee yhteisöllisyyden syntyä. Menetelmä kuitenkin antaa tilaa myös ohjaajien omalle aktiivisuudelle esimerkiksi huomioidessa käytännön järjestelyä. Yhteisötaidemenetelmän ohjeistus antaa ohjaajille myös mahdollisuuden soveltaa sitä eri toimintaympäristöihin muuntamalla esimerkiksi sen sisältämiä materiaalivalintoja paremmin soveltuviksi omille asiakasryhmilleen. Leirin aikana syntyi oivallus siitä, että osallistaminen ei lähde materiaalista vaan se lähtee liikkeelle tuotetuista mielipiteistä. Uuden yhteisötaiteellisen projektin alkaessa onkin tärkeää huomioida asiakasryhmät, oikeanlaiset resurssit ja tilat, jotta prosessi pääsee kehittymään sekä syntymään ryhmän edellyttämällä tavalla (Ontario Arts Council 1998, 12-14).

Keskeisimmiksi kehittämisen kohdiksi nousivat yhteisötaidemenetelmän toteuttamisen aikana tilojen huomioiminen, ohjaajaresurssien oikeanlainen kohdentaminen, selkeä materiaalin listaus sekä kertojen yhdistäminen toisiinsa. Tilojen huomioon ottaminen nousi esille, kun huomattiin leirien toimitilojen eroavan huomattavasti toisistaan. Tämä aiheutti toiminnan toteutukselle haasteita esimerkiksi pöytätilojen niukkuuden takia, joka vaikutti muun muassa toiminnassa lasten keskittymisen ja paikalleen asettumisen vaikeuteen. Ohjaajaresurssien oikeanlaisessa kohdentamisessa nousi toiminnan aikana esille yhteisten sopimusten solmimisen tärkeys, joka tuleekin jatkossa ottaa huomioon yhteisten sopimusten luomisena heti prosessin alussa muiden ohjaajien kanssa. Tässä samassa yhteistyöpalaverissa tulee jatkoa ajatellen myös käydä selkeästi läpi tarvittavat materiaalihankinnat sekä luoda materiaalilista, joka valottaa auki selkeästi yhteisötaidekokonaisuuden vaatimat materiaalit sekä siihen liittyvät kustannukset. Toimintakertojen yhdistäminen voi nousta esille jo suunnitteluvaiheessa toiminnan kehittämiskohtana toimintaympäristöstä, asiakkaista tai ohjaajista riippuen. Kertojen yhdistämistä tulee kuitenkin miettiä huolella yhteistyöpalaverissa, jotta menetelmän toteutus ja sille asetetut tavoitteet eivät kärsisi tästä muutoksesta. Miettimisen arvoisia asioita ovat sitoutuminen, asiakasryhmä, tilat ja aikataulutus, jotka ovat myös nousseet jo aiemminkin esille. Kuitenkaan yhteisötaide ei välttämättä ole menetelmä kaikille, koska se vaatii yhteistyötä sekä rooleihin heittäytymistä (Ontario Arts Council 1998, 11).

12.2 Leiriohjaajien palaute menetelmästä

Leiriohjaajien antamaa palautetta tullaan avaamaan palautelomakkeen sisältämien Likertin asteikolla (1= täysin eri mieltä, 2= jokseenkin samaa mieltä, 3= ei samaa eikä eri mieltä, 4= jokseenkin samaa mieltä, 5= täysin samaa mieltä) arvioitujen toimintakertoihin liittyvien väitteiden avulla. Näille vastauksille on ensin laskettu keskiarvo väittämän kohdalle kunkin leirin osalta, joita tullaan havainnollistamaan pylväsdiagrammeihin, sanallisesti sekä avoimiin kysymyksiin annettujen vastauksien avulla.

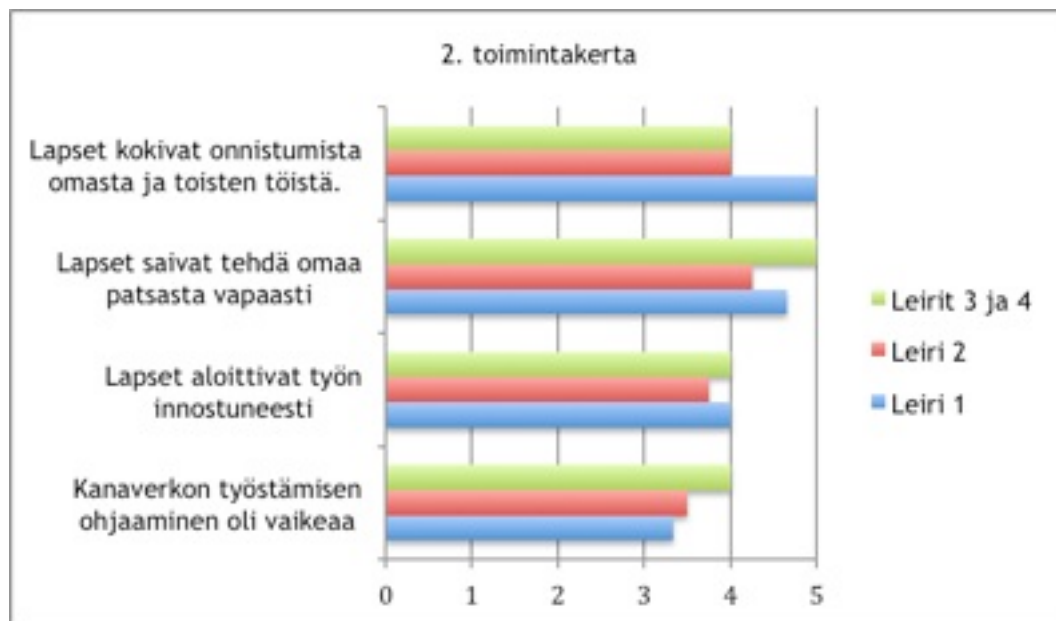
Ensimmäistä toimintakertaa arvioivasta alla olevasta pylväsdiagrammista (Kuvio 1) on huomattavissa, että pääsääntöisesti leiriohjaajat kokivat yhteisötaideteoksen sekä draamaharjoitteiden yhdistävän lapsia yhteistyön sekä tekemisen merkeissä. Seuraava kommentti kiteyttääkin edellä mainitut asiat hyvin ”Lapset osallistuivat mielestäni melko tasapuolisesti teoksen ideointiin ja tekemiseen, sillä draamaharjoitteet (esim. koneharjoitus) osallistivat kaikkia, harjoituksen kautta kaikille lapsille syntyi varmasti tunne, että jokainen oli mukana ideoimassa teosta.” Kuitenkin muista kommenttikentistä oli havaittavissa myös leiriohjaajien esille tuomaa lasten ”vastahakoisuutta” osallistua toimintaa, esimerkiksi ”Yksi lapsi kieltäytyi kokonaan osallistumasta ja kahta piti houkutella.” Toisaalta ohjaajat nostivat myös esille sen, että nämä syrjään vetäytyvät lapsetkin huomioitiin heidän edellyttämällään tavalla toiminnan aikana ja heitä pyrittiin osallistamaan ”Jotkin lapset jäivät sivuun, mutta heidät yritettiin silti huomioida.” Eräs ohjaajista nosti kuitenkin myös esille sen, että oli vaikeaa arvioida menetelmän vaikutusta ryhmäytymiseen, koska sen kyseisen leirin lasten ryhmäytyminen oli alkanut heti ensimmäisestä leiripäivästä alkaen. Tämä kommentti haastoi pohtimaan, että toimiiko menetelmä ryhmäyttävänä tekijänä yksistään vai vain avustavana tekijänä muiden toimintojen lomassa?

Kuvio 1: 1. toimintakerran arviointi

Toista toimintakertaa arvioidessa leiriohjaajat olivat havainnoineet lasten olevan innostuneita työskentelystä sekä kokevan onnistumista työskentelyn aikana (Kuvio 2). Tärkeäksi havainnoksi nousee kuitenkin se, että leiriohjaajat olivat kokeneet lasten saavan itse oma-aloitteisesti sekä vapaasti työstää omaa osaansa, jolloin myös lapsilähtöinen työote on toteutunut käytännössä. Kanaverkon käyttäminen työstämateriaalina kuitenkin kirvoitti paljon kritiikkiä, koska leiriohjaajat olivat havainnoineet sen työstämisen lapsille vaikeaksi. ”Kanaverkko oli monelle lapselle tuntematon ja jotkut kokivat vaikeaksi työstää sitä. Kanaverkon reunoissa oli piikkejä joten ei kovin turvallinenkaan materiaali.” Toisaalta lasten

antamassa palautteessa kanaverkon työstämisen vaikeus ei missään vaiheessa noussut erityisesti esille, eikä lapset sitä työskentelyn ohessa nostaneet esille mitenkään vaikeana. Eräs leiriohjaajan kommentti nostaakin hyvin esille sen, että oliko tässä kritiikissä keskeisenä aikuisten kokema tuntemus asiasta vai lasten kokema tuntemus. *”Kanaverkko oli materiaalina hieman haastava, ainakin sitä leikanneelle ohjaajalle! :D Tosin lapset eivät juurikaan valitelleet naarmuista tms. Mielestäni lapset saivat vapaasti suunnitella omaa työtään ja jokainen keskittyi tekemiseen melko hyvin.”*

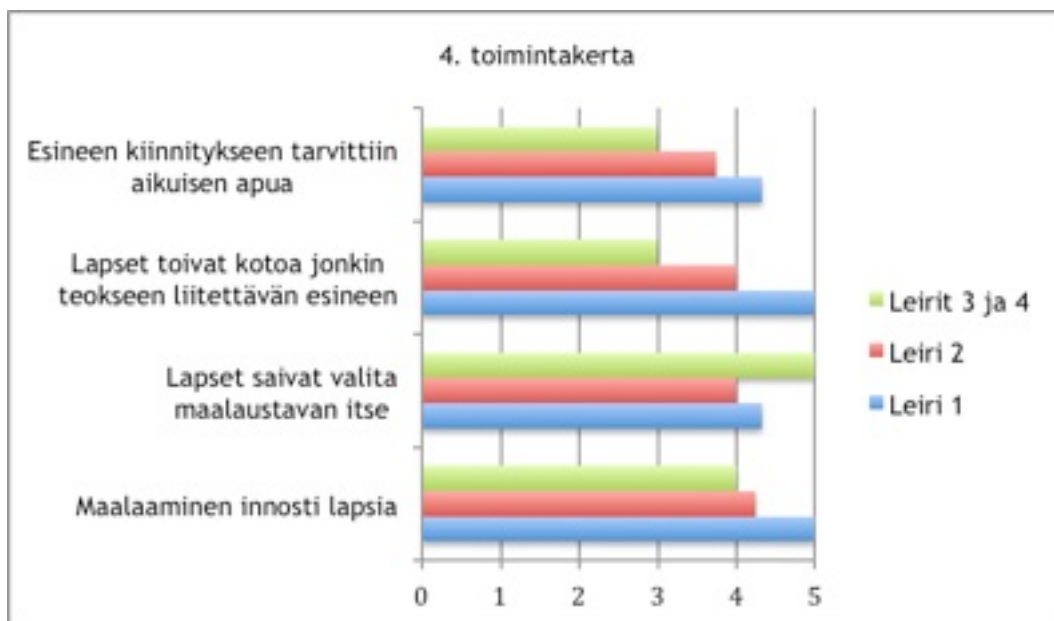
Kuvio 2: 2. toimintakerran arviointi

Kolmannen toimintakerran palautteessa oli havaittavissa suuria heittoja (Kuvio 3). Yllättävää oli huomata, että juuri niiden leirien (joilla opinnäytetyöntekijät eivät olleet toteutuksessa mukana) liisteröintivaihe koettiin todella haastavaksi sekä aika työstämiseen riittämättömäksi. Tämän voi tulkita sitten, että joko ohjeita ei ollut ymmärretty, oikealla tavalla avattu tai että liisteröinti oli kaikille kyseisillä leireillä toimiville ohjaajille ennestään tuntematonta toimintaa. Vaihe olisi vaatinut leirien ohjaajilta oma-aloitteisuutta sekä aktiivisuutta tutustua asiaan ennakkoon, jotta toiminta olisi toteutuksen aikana ollut jouhevaa sekä toimivaa lasten osalta, eikä olisi saanut aikaan turhautumista. *”Liisteröinti oli joillekin lapsille erittäin turhauttavaa sillä paperi ei pysynyt kanaverkossa kiinni. ja se irtoili”* Leiri 1 ja 2, jolla opinnäytetyöntekijät olivat mukana toiminnassa, eivät nostaneet tätä kyseistä toimintakertaa mitenkään erityisen vaikeaksi, vaan ohjaajat jopa kokivat, että vaikka tämä vaihe olikin lapsille mielipiteitä jakava, niin on silti hyvä haastaa heitä kokeilemaan erilaisia juttuja myös mukavuusalueen ulkopuolelta. *”Liisteröinti tuntui olevan osalle ällöttävä juttu, mutta tällaiseenkin toimintaan on hyvä kannustaa.”*

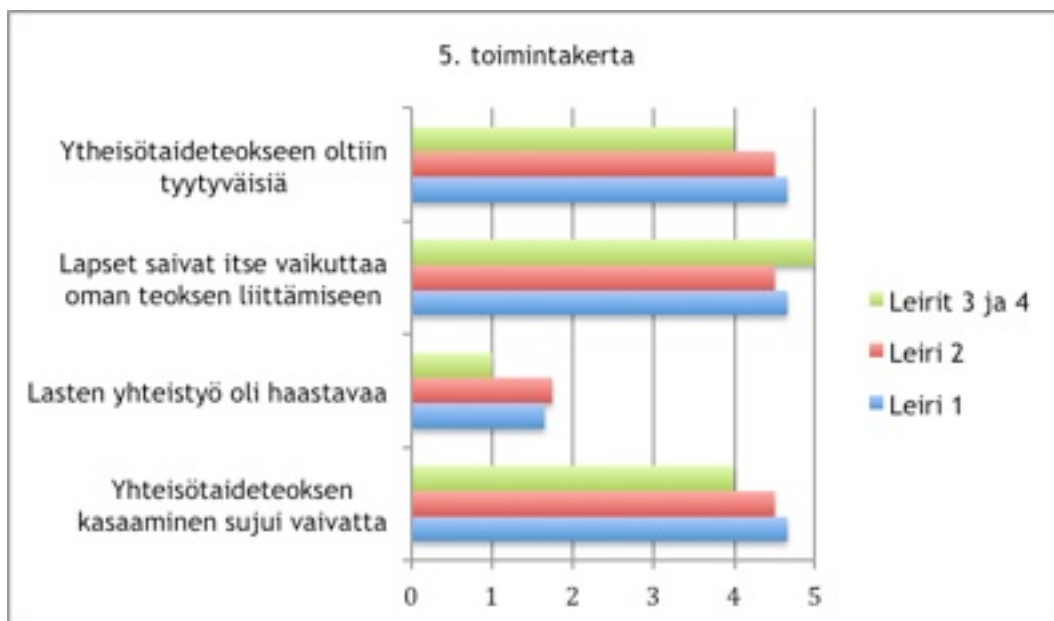
Kuvio 3: 3. toimintakerran arviointi

Neljäs toimintakerta nosti hyvin vahvasti esille leirin rajoja ylittävän osallistamisen (Kuvio 4). Kotoa hankittavan kierrätysesineen tuonnissa oli havaittavissa eroavaisuuksia eri leirien välillä. Nämä eroavaisuudet varmasti osaksi linkittyivät myös leirien ohjaajien sekä lasten omaan aktiivisuuteen asian suhteen. Kun lapsi koki oman osansa syntymisen hyvin merkitykselliseksi itselleen, niin hän piti myös hyvin tärkeänä tuoda siihen linkitettävän esineen kotoa. Ohjaajilta tämä vaihe vastaavasti vaati sitoutumista muistuttamiseen sekä aktiivisuuteen lasten parissa, jotta lapsi muistaisi oman osan tuomisen kotoa leirille. *”toisessa ryhmässä tuotiin ja toisessa ei”*. Maalausvaihe havaittiin myös lasten keskuudessa todella mielekkääksi vaiheeksi, koska siinä lasten sisältä kumpuava luovuus pääsi ilmentymään oman maalaustavan sekä tyylin kautta. Kierrätysesineen linkittämiseen koettiin lasten tarvinneen aikuisen apua, mutta tätä ei kuitenkaan nostettu esille negatiivisena ja lasten oma-aloitteisuutta lannistavana tekijänä. *”Maalaaminen oli selkeästi kiva juttu. Esineen kiinnittäminen vaati osalla selkeästi aikuisen apua, mikä ei sinänsä välttämättä ole ongelma, jos lapsi ideoi kiinnityspaikan ja -tavan itse.”*

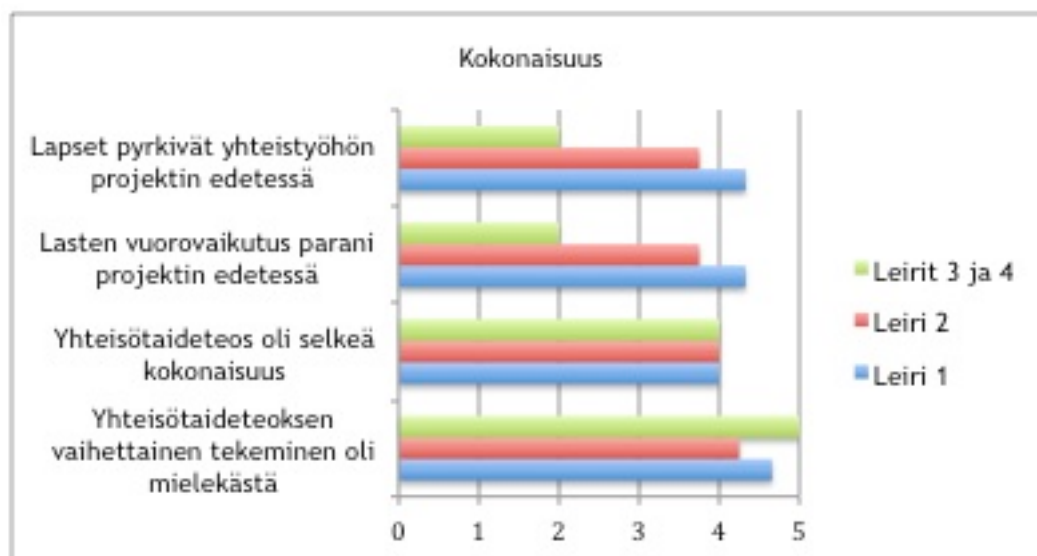
Kuvio 4: 4. toimintakerran arviointi

Viimeinen toimintakerta kiteytti niin sanotusti aiemmat kerrat yhteisöllisyyden ilmentymiseen (Kuvio 5). Leirien välisissä kommentteissa ei ollut havaittavissa merkittäviä eroavaisuuksia. Leiriohjaajat olivat kokeneet, että lasten ääni sekä mielipiteet oli otettu huomioon yhteisötaideteoksen kasaamisessa ja kasaaminen oli ollut kaiken kaikkiaan jouhevaa yhteistyötä lasten välillä, jossa aikuinen oli saanut siirtyä taustalle. *”lapset saivat itse päättää kiinnitystavan ja koota teoksen, se oli kiva :)”* Eräs leiriohjaajista oli nostanut tässä yhteydessä vielä esille patsaan merkityksen sekä kattavamman avaamisen yhdessä lasten kanssa. *”Tässä kohtaa mieleeni tuli, että vaikka kajasimme ja kuvasimme hienosti yhdessä patsaista kokonaisuuden, sitä olisi vielä hetki voitu käsitellä yhdessä. Keskustelu/tarkastelu olisi voinut vielä konkreettisemmin osoittaa lapsille, että jokaisen panos oli tärkeä ja yhdessä tehden koneesta tuli niin hieno verrattuna siihen, jos jokainen olisi alusta alkaen yksilönä tehnyt omaa patsasta itse valitsemastaan aiheesta. Kuitenkin teos oli selvästi lapsille mieleen, mikä lienee tärkeintä!”* Tämä kommentti herättelikin pohtimaan ajan antamisen tärkeyttä myös pohdinnalle sekä asian käsittelylle käytännön toiminnan lisäksi, jotta menetelmän merkitys sekä tarkoitus syvenisivät.

Kuvio 5: 5. toimintakerran arviointi

Toimintakertojen kokonaisuuden arvioinnissa lasten vuorovaikutuksen paraneminen sekä lasten pyrkimys yhteistyöhön prosessin edetessä aiheutti leiriohjaajien välillä eriäviä mielipiteitä havaintojen myötä (Kuvio 6). Leireillä, joilla opinnäytetyöntekijät eivät olleet toteutuksessa mukana, oli koettu, että *”Lapset tekivät oman työnsä aika itsenäisesti ilman yhteistyötä ja lopuksi teokset yhdistettiin joka vaati hieman yhteistyötä.”* Toisaalta muut leirit eivät nostaneet tätä samaa huomiota esille. Leiriohjaajien mielestä vain lasten välillä syntyvää vuorovaikutusta ei voinut arvioida ainoastaan yhteisötaiideprojektin tiimoilta, mutta silti koettiin, että yhteinen tekeminen toi lapsi yhteen sekä edisti yhteisöllisyyden syntymistä, *”Vuorovaikutusta on hieman hankala arvioida pelkästään yhteisötaiideprojektin kautta, kun lapset ovat saaneet olla yhdessä koko viikon. Vaikutus oli kuitenkin selkeästi positiivinen.”* ja *”en osaa sanoa vaikuttiko juuri yhteisötaiideoksen teko vuorovaikutuksen paranemiseen suurimmalta osin, mutta ainakin osaltaan.”* Kokonaisuutta pidettiin myös selkeänä ja vaiheisiin ennalta mietittyjä jaksotuksia pidettiin toimivana sekä loogisesti etenevänä. *”Kaiken kaikkiaan projekti oli kuitenkin loogisesti etenevä, selkeä ja eheä kokonaisuus! :)”*

Kuvio 6: Kokonaisuuden arviointi

Vapaan sanan kommenttikentässä leiriohjaajien julki tuomat mielipiteet olivat aika samankaltaisia. ”*projekti onnistui hyvin ja jäi kiva tunnelma kokonaisuudesta, kiitos!*” ja ”*yhteisötaide oli kiva ”ohjelma”*”, ”*hyvä idea, monipuolinen, lapset tykkäsi.*” Projektia siis keuhuttiin kaikin puolin onnistuneeksi kokonaisuudeksi, vaikka vapaan sanan kommenttikentässäkin nostettiin vielä esille kanaverkon haasteellinen työstäminen prosessin aikana. Eräs leiriohjaajista nosti myös esille sen, että ”*Vaikka ryhmämme oli alusta alkaen todella yhteistyökykyinen, projektinne varmasti edesauttoi entisestään miellyttävän ja luottamuksellisen ilmapiirin syntymistä ryhmässämme.*” Tämän palautteen myötä voi varmastikin turvallisesti todeta, että yhteisötaiteellinen menetelmä toimii omalta osaltansa ryhmäyttämistä avustavana osatekijänä.

12.3 Lasten palaute menetelmästä

Lasten antama palaute on kerätty hymy- ja surunaamakuvakorttien sekä palautelomakkeiden avulla. Hymy- ja surunaamakuvakorttien kautta kerättiin palautetta kertojen 1 - 3 tuomasta kokemuksesta sekä palautelomake täytettiin viidennen (5) kerran päätteeksi. Palautelomakkeen tarkoituksena on avata kaikkien toimintakertojen kautta saatua kokemusta lasten osalta. Seuraavaksi saatua palautetta tullaan avaamaan hymy- ja surunaamakuvakorttien saralta sanallisesti sekä havainnollistamaan tätä leireiltä otetuilla kuvilla palautteen annosta. Palautelomakkeiden myötä saatua palautetta tullaan avaamaan sanallisesti havainnollistamalla tätä väittämäkohtaisesti luotujen ympyrädiagrammien sekä avoimiin kysymyksiin annettujen vastauksien avulla.

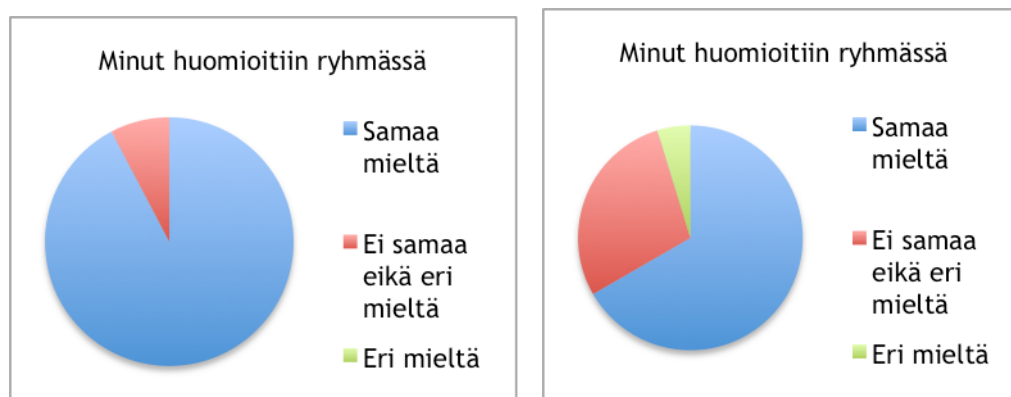
Lapsilta saatu hymy- ja surunaamakuvakorttipalaute oli suunniteltu lapsilähtöisesti annettavaksi (kuvat 18 ja 19), jotta siinä ei tulisi esille aikuisen vaikutus palautteenannossa.

Ohjaajat kuitenkin ohjeistivat lapsia palautteenannossa eritoten leiri 1:llä liian ohjailevalla tavalla todetessaan lapsille, että ”Tässä on kuvakortti, jolla annatte hymynaamapalautteen ulos lähtiessänne”. Ohje oli liikaa määrittävä, joten hymy- ja surunaamakuvakorttien avulla kerättyä palautetta leiriltä 1 ei voi oikeastaan mieltää lapsilähtöiseksi palautteeksi. Toisaalta palautelomakkeen kautta kerätty palaute antaa myös samansuuntaista positiivisävytteistä palautetta lapsilta leiri 1:ltä. Kuvia tarkemmin tutkiessa huomaa hyvin selkeästi kahden leirin eroavaisuuden palautteen jakautumisessa. Leirin 2 lapset ovat myös uskaltaneet kritisoida toteutettua toimintaa tuomalla esiin oman eriävän mielipiteensä surunaaman avulla. Leirillä 2 lapset kuitenkin olisivat myös toivoneet palautteenantoon neutraalinaamaa, koska kokivat osan toiminnasta olleen mielekästä ja osan ei.

Kuvat 18 ja 19: Hymy- ja surunaamakuvakorttipalautte leiri 1 ja leiri 2

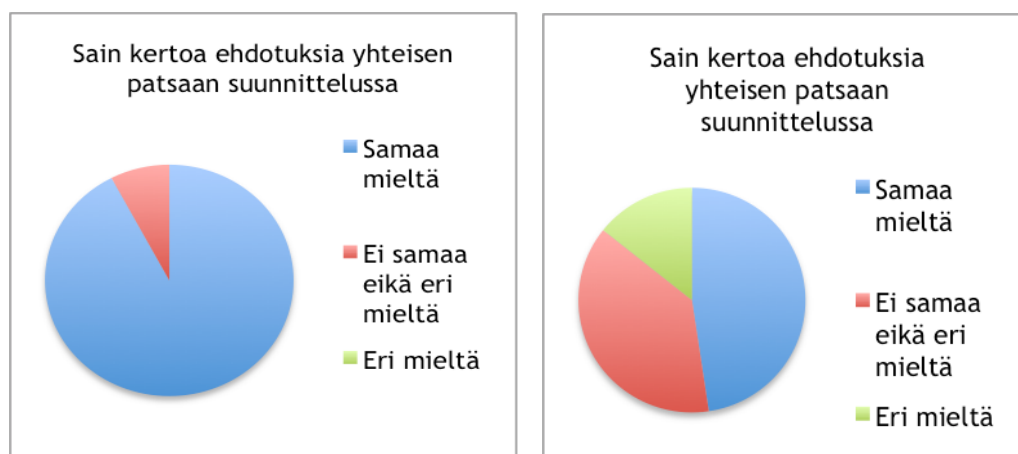
Palautelomakkeen ensimmäisen väittämän kautta saatu palaute nostaa ryhmäkoon sekä ohjaajien aktiivisuuden vaikutuksen esiin huomioiduksi tulemisen kokemuksessa (Kuvio 7 ja 8). Leirien ryhmäkoot vaihtelivat leirin 1 13 lapsesta, leirin 2 22 lapseen. Eri leirien ohjaajien aktiivisuudella oli myös huomattava vaikutus huomioimisen kokemuksen tuntemisessa, koska leirin 1 ohjaajat olivat kokoaikaisesti mukana toiminnassa, kun taas vastaavasti leirin 2 ohjaajat eivät olleet. Tämä tuli myös ilmi lasten antamassa sanallisessa palautteessa, esimerkiksi leiriltä 1 ”Huomataan tosi hyvi” ja leiriltä 2 ”Kun oli asiaa kuunneltiin”.

Kuvio 7 ja 8: Minut huomioitiin ryhmässä, leiri 1 ja leiri 2

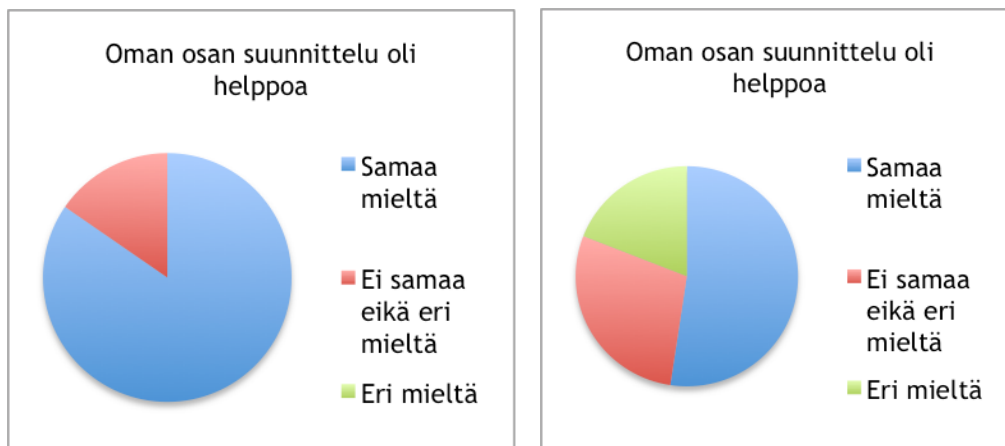

Palautelomakkeen toisen väittämän kautta saatu palaute nostaa esiin lasten kokemuksen heidän vaikutus mahdollisuuksistaan sekä oman äänensä kuuluviin saamisesta suunnitteluvaiheessa (Kuvio 9 ja 10). Tässä yhteydessä nousee esille turvallisen ilmapiirin vaikutus, joka oli myös nähtävissä käytännön toiminnassa eroavaisuutena näiden kahden leirin välillä. Turvattomuuden tunteen kokeminen ei anna lapselle mahdollisuutta nostaa omaa ääntään esiin prosessin edetessä ja silloin lapselle voi jäädä alemmuuden sekä arvostamattomuuden tunne tilanteessa. Tämä tuli esille myös kommentissa ”*sain vain omaani*”.

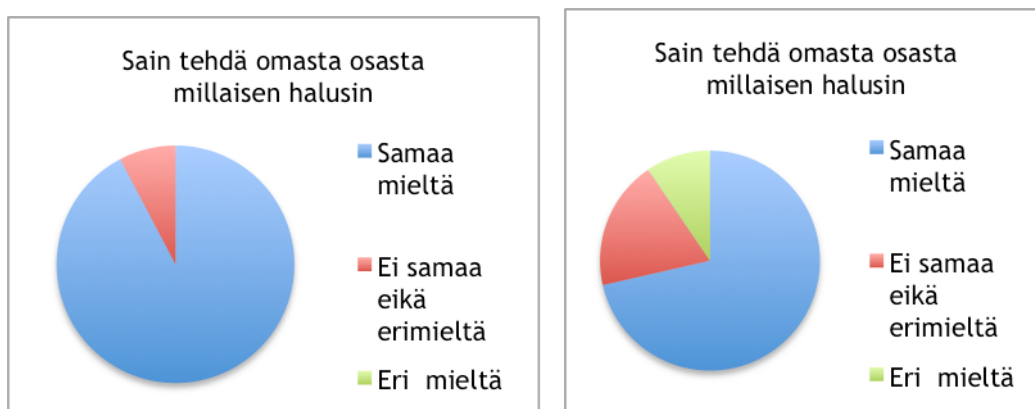
Kuviot 9 ja 10: Sain kertoa ehdotuksia yhteisen patsaan suunnittelussa, leiri 1 ja leiri 2

Palautelomakkeen kolmas väittäjä nostaa esille lasten henkilökohtaisen tuntemuksen oman luovuuden hyödyntämisestä tilanteesta (Kuviot 11 ja 12). Tämä vaihe eritoten nostaa esille lasten persoonalliset eroavaisuudet sekä rohkeuden ilmaista itseään omalla tavallaan. Osa lapsista kuitenkin koki, että ei saanut ilmaista itseään ja omaa näkökulmaansa, koska keskiöön oli lopulta noussut parityöskentely ja parin mielipiteen kunnioittaminen. Tästä esimerkkinä muutama kommentti ”*Meillä oli yhteinen osa, parini halusi tehdä siitä monimutkaisemman*” ja ”*oli ja ei ollut koska olimme yhteinen osa ***** kanssa*”. Osa lapsista myös oli saanut kokemuksen, että vaikka suunnitteluvaihe olikin vaikeaa, niin se oli myös kivaa, ”*Välillä vaikeuksia... mutta niistä selvittiin!*” ja ”*Mutta, tekeminen oli vaikeaa*”.

Kuvio 11 ja 12: Oman osan suunnittelu oli helppoa, leiri 1 ja leiri 2

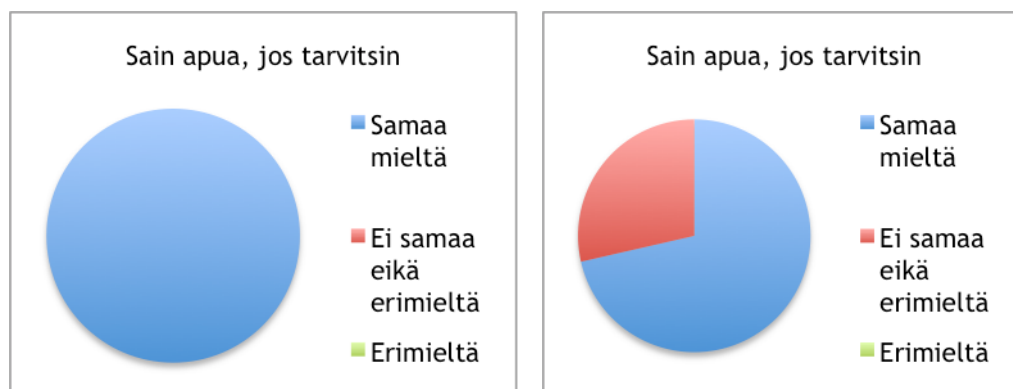
Palautelomakkeen neljäs väittämä nosti hyvin pitkälti esille samoja tuntemuksia kuin kolmaskin väittämä, mutta se myös toi esille lasten oman suunnitelman sekä taitojen kohtaamattomuuden (Kuvio 13 ja 14). Jotkin lapsista olivat suunnitelleet paperille jo lähtökohtaisesti niin vaikean osan, että sen toteuttaminen käytännön tasolla oli vaikeaa tai jopa mahdotonta, *"En osannut tehdä käsiä"*. Tässä vaiheessa ohjaajilta vaadittiin vahvaa ohjaajuutta, jotta he kykenivät lapsen kanssa yhteisymmärryksessä pohtimaan vaihtoehtoisia lähestymistapoja teoksen toteuttamiseen lapsen näkökulman kuitenkin kokoaikaisesti huomioiden. Kuitenkin lasten antamista kommentteista oli myös luettavissa oman osan tekemisen mielekkyyttä, esimerkiksi *"joo se oli kivaa!"*

Kuvio 13 ja 14: Sain tehdä omasta osasta millaisen halusin, leiri 1 ja leiri 2

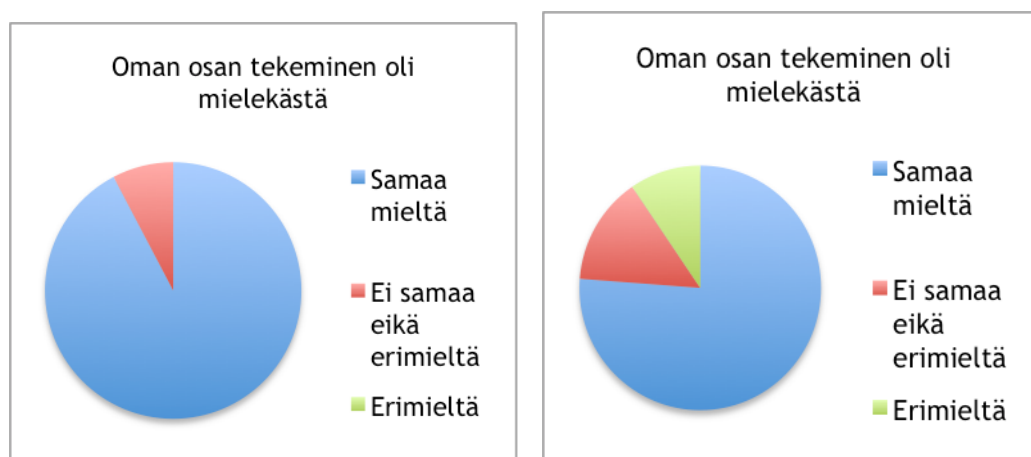
Palautelomakkeen viides kohta nostaa esille lasten kokeman tunteen avun saamisesta (Kuvio 15 ja 16). Tässä kohtaa tulee hyvin selkeästi esille samat tilanteeseen vaikuttavat tekijät leireillä, kuin väittämä kohdassa yksi. Eritoten esille nousee ohjaajien kannustavuus, innostuneisuus ja sitoutuminen yhteisötaide prosessiin sekä siinä kokoaikaisesti aktiivisena ohjaajana toimiminen. Kommentteja tutkiessa tämä tuli suoraan myös lasten suusta sanottuna esille, *"En kauheasti pyytänyt apua, mutta kun pysyin sain"*, *"Aina en saanut*

mutta se ei HAITTAA!” ja ”Kun pyysin käsissä apua minulle sanottiin vaikeampi tapa kuin muille”.

Kuviot 15 ja 16: Sain apua, jos tarvitsin, leiri 1 ja leiri 2

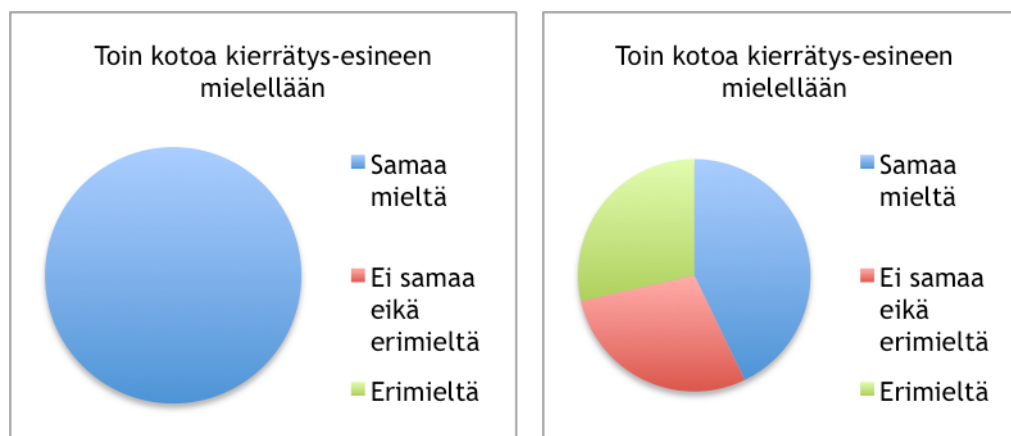
Palautelomakkeen kuudes kohta nostaa esille lasten näkemyksen koko prosessin luomasta tekemisen tunteesta, johon sisältyi monia eri vaiheita muun muassa suunnittelua, muovailua sekä maalaamista (Kuviot 17 ja 18). Suurimmalta osin lapset pitivät prosessista, koska siihen sisältyi monenlaista luovuutta hyödyntävää tekemistä. Vaikka jokin vaihe koettiin vaikeaksi, niin silti prosessista myös löytyi kaikille mukavia sekä helppoja vaiheita, joissa lapsi pääsi hyödyntämään omia taitojaan sekä näyttämään niitä muille. Tällä tavalla lapsi sai tunteen, että kuuluu osaksi ryhmää ja on merkityksellinen osa sen toimintaa. Tämä oli havaittavissa myös lasten sanallisesta palautteesta lomakkeessa, *”väillä ei väillä joo oli hankaluuksia”* ja *”mutta vaikeaa”*.

Kuviot 17 ja 18: Oman osan tekeminen oli mielekästä, leiri 1 ja leiri 2

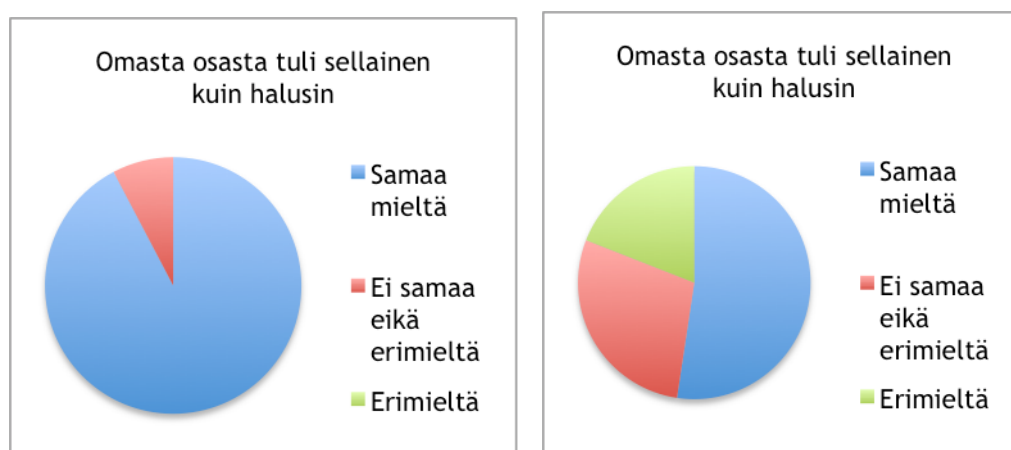
Palautelomakkeen seitsemäs väite kertoo, että oliko leirirajoja ylittävä osallistaminen lasten mielestä mielekästä (Kuviot 19 ja 20). Toisaalta väite nostaa myös esille oman osan tärkeyttä lapsille, koska jotkut lapsista suhtautui hyvin jämpäisesti kierrätysesineen tuomiseen ja osa

vastaavasti oli unohtanut sen tuomisen tyystin eikä kuitenkaan kokenut, että tämän unohtaminen olisi mitenkään suuri menetys oman osan osalta. Lierikohtaiset eroavaisuudet kierrätysesineen tuomisen osalta oli todella merkitykselliset, kuten alapuolella olevista kaavioistakin on havaittavissa. Lasten kommentteja osan tuomisesta kotoa, ”Mä unohtin sen niin en tiä”, ”en muistanut” ja ”(Meinasi unohtua)”.

Kuviot 19 ja 20: Toin kotoa kierrätys-esineen mielellään leiri 1 ja leiri 2

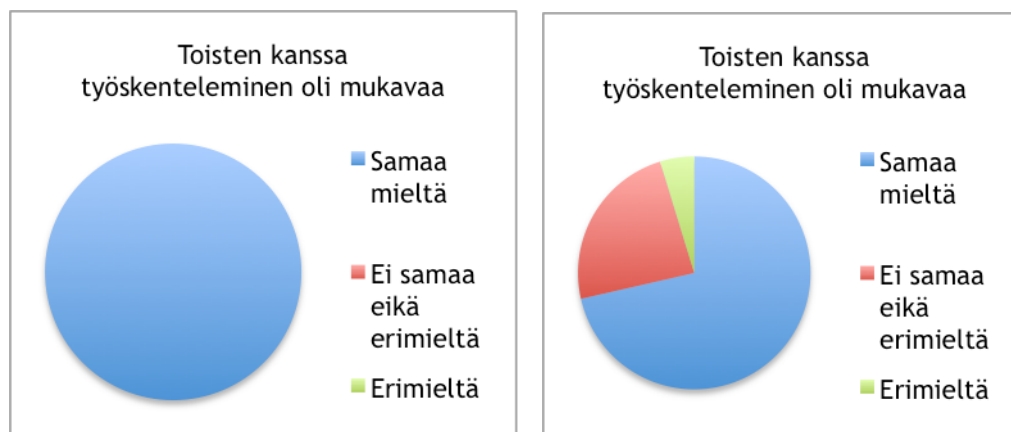
Palautelomake nostaa kahdeksannen kohdan kautta esille lasten oman näkemyksen siitä, että tuliko osata lopulta sellainen kuin lapsi itse halusi (Kuviot 21 ja 22). Valtaosa lapsista koki saaneensa vaikuttaa oman osansa tekemiseen niin paljon, että siitä lopulta syntyi juuri sellainen kuin lapsi itse halusi, ”jooooo!!!”. Joillakin lapsista myös oma näkemys osasta saattoi muuttua prosessin aikana, jolloin lapsi koki kuitenkin saaneensa tehdä osasta oman näköisensä, vaikka se ei olisikaan ilmentänyt täysin alkuperäisessä suunnitelmassa esiintyvää osaa ”Olisin halunnut siitä erilaisen” ja ”halusin niin loppujen lopuksi”.

Kuviot 21 ja 22: Omasta osasta tuli sellainen kuin halusin, leiri 1 ja leiri 2

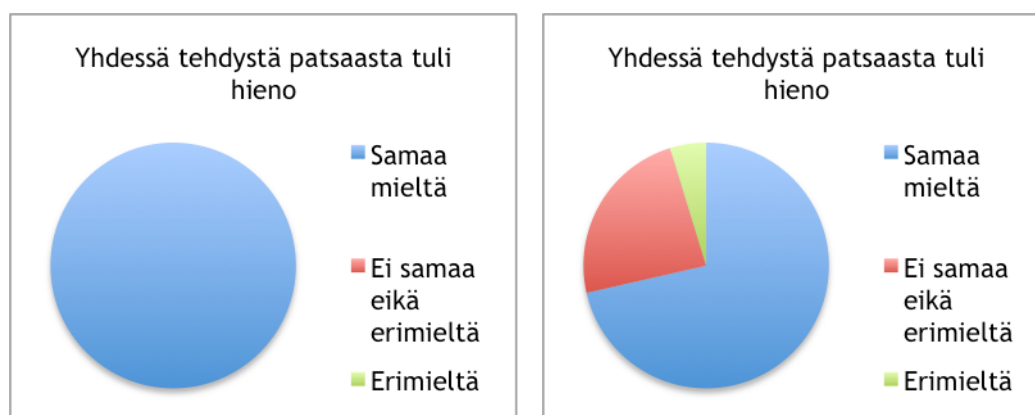
Palautelomakkeen yhdeksännen kohdan tarkoituksena oli tuoda esille lasten omakohtaista kokemusta siitä, että millaista vuorovaikutus oli muiden lasten kanssa toiminnan aikana

(Kuviot 23 ja 24). Leirillä 1 vuorovaikutus oli mutkatonta kaikkien lasten kesken eikä siellä päässyt syntymään klikkejä tai pienryhmiä toiminnan ohessa, joka myös näkyi lasten antamassa palautteessa sekä ohjaajien havainnoinnissa. Leirillä 2 vuorovaikutus ei ollut aivan samalla tavalla mutkatonta ja vaivatonta lasten välillä, joka tuli myös esille palautteessa, havainnoinnissa sekä lasten kirjoittamissa kommentteissa, ”ei mikään koska en tehnyt kenenkään kanssa”. Joissakin kommentteissa lapset olivat jopa nimenneet yhden kaverin, jonka kanssa työskentely oli ollut prosessin aikana mukavaa.

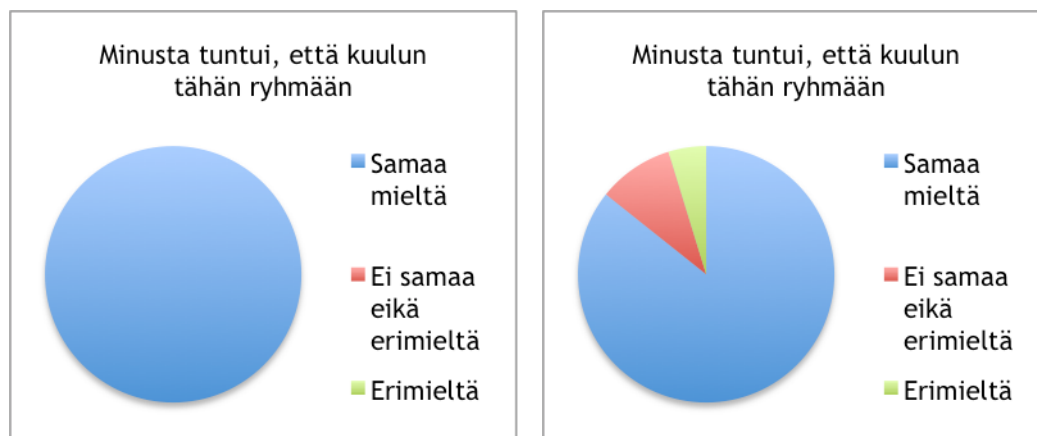
Kuviot 23 ja 24: Toisten kanssa työskenteleminen oli mukavaa, leiri 1 ja leiri 2

Palautelomakkeen kymmenes väite kertoo lasten yhteisestä näkemyksestä (Kuviot 25 ja 26). Se nostaa konkreettisesti esille lasten erilaisuuden suvaitsevaisuuden sekä näkemyserojen sietämisen. Osa lapsista nostikin kommentteissa esille sen, että ”Siitä tuli ihan erilainen kun oli sovittu”. Tämä kiteyttääkin hyvin yhteen edellä kerrotut asiat lapsen suusta sanottuna. Suurin osa lapsista oli kuitenkin sitä mieltä, että patsas oli kokonaisuudessaan todella hieno vaikka se ei ihan konkreettisesti näyttänytkään samalta kuin mitä luonnos antoi ymmärtää, koska se toi hyvin vahvasti esille yksilöllisyyden näkymisen osana kokonaisuutta ”joo se oli tosi hieno”, ”siitä tuli värikäs” ja ”Liisteri oli ällöä mutta patsaasta tuli hieno!”

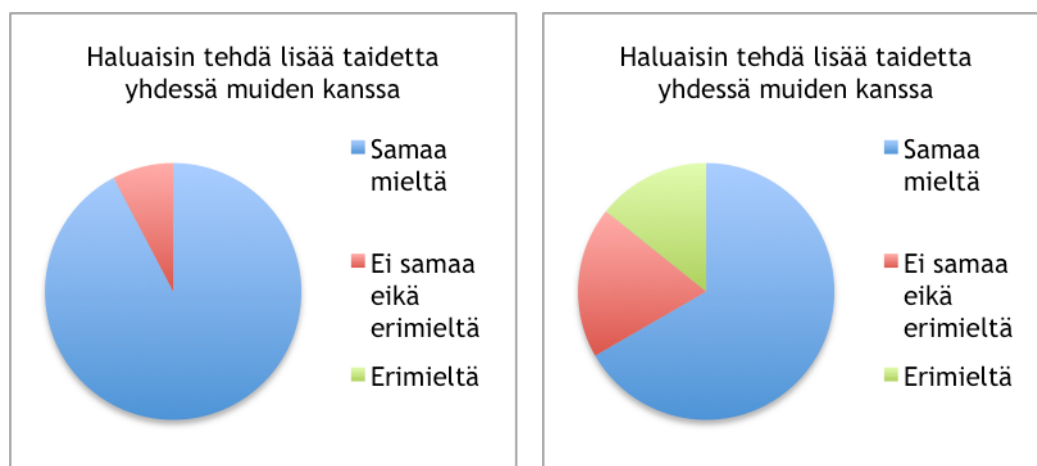
Kuviot 25 ja 26: Yhdessä tehdystä patsaasta tuli hieno, leiri 1 ja leiri 2

Palautelomakkeen yhdestoista kohta tuo selkeästi esille lasten tunteen kuulumisesta osaksi ryhmää (Kuviot 27 ja 28). Kummallakin leirillä lapset kokivat kuuluvansa ryhmään, eikä kukaan nostanut syrjäytymisen tunteen kokemista esille edes vapaissa kommenttikentissä. Ohjaajien havaintojen perusteella leirillä 2 oli lapsi, joka jättäytyi tietoisesti toiminnan ulkopuolelle, eikä halunnut osallistua toimintaan missään vaiheessa. Ohjaajien kokemus oli, että lapsi on jäänyt ulkopuoliseksi eikä ole päässyt tästä syystä ryhmän toimintaan sisälle.

Kuviot 27 ja 28: Minusta tuntui, että kuulun tähän ryhmään, leiri 1 ja leiri 2

Viimeisessä eli kahdennessatoista väittämässä haluttiin vielä kartoittaa lasten yleistä mielipidettä taidepainotteisesta yhdessä tekemisestä (Kuviot 29 ja 30). Tällä haluttiin saada tietoa siitä, että kokivatko lapset tekemisen niin mieluiseksi, että voisivat jopa palata uudestaan yhdessä tekemisen äärelle. Suurin osa lapsista piti tekemistä mukavana ja haluaisi jatkossakin tehdä taidetta kavereiden kanssa. Oli todella häkellyttävää lukea lasten tarkentavia kommentteja tämän väitteen saralta kun he varsinkin nostivat niissä esille yhteistyön merkityksen sekä ryhmien koon vaikutuksen. *”Se oli kivaa!”*, *”Yhteistyö on kaiken A ja O”* ja *”Kyllä muiden kanssa mutta vähän pienemmissä ryhmissä.”*

Kuviot 29 ja 30: Haluaisin tehdä lisää taidetta yhdessä muiden kanssa, leiri 1 ja leiri 2

13 Johtopäätökset

Jo ensimmäisen päivän aikana huomioimme, että menetelmän toimivuuden arviointiin tarvitaan enemmän aikaa kohderyhmän parissa sekä kokonaisvaltaisempaa käytännön toimintaa. Voimme arvioida menetelmää yksittäisenä toimintana, mutta sen soveltuvuuden arviointi yhteisöllisyyden rakentajana Luova lava lapsille -leiritoiminnassa jää leiriohjaajien vastuulle. Osamme leiritoiminnassa jäi joltain osin molemmilla leireillä ”leikkitati”-rooliksi, jonka tehtävänä oli toteuttaa toimintaa ja lähteä sitten pois paikalta. Tämän kokemuksen ehkäisemiseksi tulisi yhteisötaidemenetelmän toteuttajien osallistua muuhunkin leiritoimintaan. Tämänkaltaisen kokemus on seuraus opinnäytetyön kehittämiskohdan irrallisuudesta.

Aiemmin opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä onkin todettu, että Erikson nostaa hyvin vahvasti esille lasten yhteisöllisyyden sekä osallistamisen tukemisen heidän kehitystasojensa mukaisesti varhaisessa kouluiän vaiheessa (1982, 247 - 248). Tähän peilattuna yhteisötaidemenetelmä oli kaiken kaikkiaan toimiva kokonaisuus. Menetelmän tuella lapsia saatiin toimimaan yhdessä, jolloin vuorovaikutusta ja osallisuutta syntyi luonnostaan heidän välilleen. Toiminnan avulla lapset myös saatiin keskittymään yhteisen toiminnan ääreen, joka haastoi lapset pohtimaan sekä ratkaisemaan asioita yhteisestä näkökulmasta käsin, lapsilähtöisesti. Toiminta siis lopulta kannusti lapsia toimimaan itsenäisesti, joten aikuisten ei enää tarvinnut toimia kokoaikaisesti käytännön toteutuksen ohjaajana lasten parissa, jolloin myös aikuisten hienovarainen ”taka-alalta ohjaaminen mahdollistui toiminnan aikana (Pulkkinen 2011, 320). Toiminnan näin kehittyessä myös lasten omien sosiaalisten pääomien sekä yhteisöllisyyden tunteiden kasvaminen oli mahdollista prosessin aikana. Tähän yhteyteen voisi kuitenkin mainita, että keskeisimmäksi johtopäätökseksi opinnäytetyön tiimoilta nousi kuitenkin esille se, että tällä tavalla toteutettu yhteisötaiteellinen menetelmä ei yksistään toimi ryhmäyttävänä, yhteisöllisyyttä lisäävänä tekijänä lasten parissa työskennellessä. Ryhmäytymisen sekä yhteisöllisyyden kehittyminen lasten keskuuteen vaatii menetelmän tueksi ohjaajilta vahvaa ohjaajuutta, pitkäjänteistä sitoutumista sekä osallistavaa työskentelyotetta. Yhteisötaiteen hyödyntäminen osana tällaista toimintaa vaatii jo toteutustyyppiltäänkin sitoutumista sekä motivaatiota, minkä vuoksi menetelmän toteuttaminen edellyttää näitä tiettyjä ominaisuuksia myös ohjaajilta.

Parhaimmillaan menetelmää voi hyödyntää lapset itse. Idea yhdessä tekemisestä nousee lapsista, jolloin aikuisen tehtäväksi jää tukea ja mahdollistaa lapsien yhteinen projekti. Menetelmä saavuttaa tällöin korkeimman osallisuuden asteen (Kuva 1). Esimerkiksi

varhaiskasvatuksessa lapsilähtöisen toiminnan osallisuuden aste on kolmannen ja neljännen välillä, lapsen ollessa tekijänä ja hänen näkemystään kunnioitetaan. Aikuisen tuodessa idean yhteisestä taiteen tekemisestä lapsille, osallisuus työskentelyssä ei jää suoraan toiselle asteelle, vaikka aikuinen on aloitteentekijä ja toiminnan aloittaja. Tällöin aikuisen on tärkeä huomioida lasten toiveet työskentelyn edetessä sekä antaa lasten työskennellä itse. Yhteisötaidemenetelmä tukee lasten osallisuutta, mikäli siihen annetaan lapsille mahdollisuus. Tämä tarkoittaa sitä, että aikuinen ikään kuin tietoisesti siirtyy taka-alalle vain tukemaan toimintaa eikä ohjaa lasten näkemyksiä tai toimintaa omalla esimerkillään.

Kehittämisideoina prosessin aikana nousi yhteisötaidemateriaalin vaihtaminen. Esiin nousi ajatuksia savesta sekä paperimassasta, jotka voisivat korvata kanaverkon ja sanomalehtipaperisuikaleet. Materiaalina voi oikeastaan käyttää mitä vain paperista romumetalliin, kunhan se on ominaisuuksiltaan toimiva asiakasryhmälle. Yhteisötaidemenetelmää voi myös käyttää missä vain toimintaympäristössä, jossa halutaan tukea yhteisöllisyyttä sekä on toiminnaltaan sopiva ryhmä. Kuitenkin prosessin alussa tulee kiinnittää huomiota suunnitelmallisuuteen ja yhteisten sopimusten tekoon, jotka luovat koko prosessille rungon alusta loppuun. Suunnitelmaa tehdessä tulee huomioida tilat, ohjaajaresurssit, aikataulut, ryhmäkoko, materiaalit sekä yhteiset säännöt, jotka sitouttavat osallistujat yhteisötaideprojektiin. Näistä osa-alueista on tärkeää sopia kirjallisesti yhteistyöpalaverissa muun muassa materiaalihankintoihin, vastuualueisiin sekä aikataulutukseen liittyen.

Tulevaisuutta ajatellen yhteisötaiteellinen menetelmä voi hyvinkin toimia yhteisöllisyyttä ja osallisuutta lisäävänä tekijänä eri-ikäisten asiakasryhmien parissa toimiessa, mutta näiden tavoitteiden saavuttaminen kuitenkin vaatii ohjaajien sekä asiakasryhmien sitoutumista yhteisötaideprojektiin. Tulevaisuutta varten saavutettuja valmiuksia pohtiessa nostetaan keskeiseksi opiksi tässäkin yhteydessä huomio siitä, että tällainen menetelmä ei yksistään toimi eri asiakasryhmienkään parissa käytettynä ryhmäyttävänä tekijänä, vaan pelkästään osallisuutta sekä yhteisöllisyyttä edistävänä tekijänä.

14 Pohdinta

Luovat toiminnot ovat olleet syynä meidän hakeutumiseemme sosionomi-koulutukseen. Jo koulutuksen alkuvaiheissa herännyt ajatus toiminnallisesta, luovuutta hyödyntävästä opinnäytetyöstä on hautunut ja ideoita on syttynyt sekä sammunut useita. Luovien toimintojen syventävien kurssien lopulla saimme sähköpostissa erään opettajan kautta Nuorisoseuroilta välitetyn viestin, jossa etsittiin ohjaajia Luova lava lapsille -leiritoimintaan. Tästä heräsi kiinnostus leiritoiminnassa mahdollisesti olevista opinnäytetyöksi sopivista kehittämiskohteista, joita kysyimme rohkeasti suoraan toiminnanjärjestäjältä. Yhteistyö lähti

käyntiin helmikuussa istuutuessamme yhteisen pöydän ääreen ja aloittaessamme hahmottelemaan tulevan opinnäytetyön kehittämiskohdetta. Puheenaiheeksi nousi nopeasti kuvallinen ilmaisu, jota leiritoiminnassa ei juurikaan aiemmin ollut. Käytännön suunnittelu sujui nopeassa tahdissa, teorian etsiessä uomiaan. Teoreettinen viitekehys kuitenkin löysi raaminsa, jonka jälkeen työskentely sai aimo pyrähdysen. Kevät sujui opinnäytetyösuunnitelmaa tehden sekä toiminnallisen osuuden käytäntöä hahmotellen.

Toukokuussa, samalla viikolla suunnitelmaseminaarin kanssa, pidetyssä leiriohjaajien perehdytyspäivässä olimme esittelemässä yhteisötaidemenetelmää, joka sai kiinnostuneen vastaanoton, joskin muutama leiriohjaaja kyseenalaisti yhteisötaiteen pakollisuuden ja ilmaisi haluttomuuden sen toteutukseen. Kerroimme toiminnan olevan vapaaehtoinen, mutta kehotimme leiriohjaajia tarttumaan tilaisuuteen ottaa kokeilumielellä kuvallinen ilmaisumenetelmä yhdeksi leirin toiminnan osaksi ja siten olla mukana kehittämässä uutta menetelmää sekä leiritoimintaa. Kerroimme palautteenannosta ja sen suuresta arvosta arviointivaiheessa, jotta menetelmän arviointi olisi luotettavampi sekä moninäkökulmaisempi kuin ainoastaan meidän näkemykseemme perustuva arviointi, jota avaamme tarkemmin luvussa 12.1. Tarjouduimme kahdelle leirille yhteisötaidemenetelmän ohjaajiksi ja sovimme käytännön järjestelyistä aikatauluineen siltä istumalta meidät mukaan halunneiden leiriohjaajien kanssa. Toteutuksen rytmittäminen viikko-ohjelmaan oli aluksi haasteellista, joten päädyimme lopulta toimintakertojen yhdistämiseen siten, että teemme toteutuksen kahtena päivänä, tiistaina ja torstaina toisella leirillä sekä keskiviikkona ja perjantaina toisella. Käytännön toiminnassa muutos toteutui kolmen ensimmäisen toimintakerran ja kahden viimeisen toimintakerran yhdistämällä, jolloin toteutus vietiin myös loppuun. Ensimmäinen kerta oli noin kolme (3) tuntia ja toinen noin kaksi (2) tuntia pitkä, toimintaa tauotti tunnin mittainen ruokatauko sekä näiden lisäksi opinnäytetyön tekijöille tullut siivous- ja järjestelyaika. Yhteistyö sujui meidän ja leiriohjaajien välillä mutkattomasti ja innostus leirin järjestämiseen oli suuri. Sulavasti etenevän suunnittelun lomassa unohdimme vaihtaa yhteystiedot, joka kostautui ensimmäisenä päivänä leirille mennessä ruuhkan viivyttäessä meitä, emmekä saaneet ilmoitettua mahdollisesta myöhästymisestä leiriohjaajille. Onneksemme olimme varanneet kuitenkin reilusti aikaa, emmekä myöhästyneet sovitusta aikataulusta. Tällä kerralla toiminnan valmistelu jäi vähäiseksi, jonka kuitenkin saimme käännettyä voimavaraksi ja siirrettyä ajatukset jännityksestä toimintaan. Tätä aikataulutuksen tärkeyttä sekä yhteisten raamien sopimisen tärkeyttä nostetaan esille lisää luvussa 7 (Ontario Arts Council 1998) yhteisötaiteeseen pohjautuvan teorian tiedon valossa.

Yhteistyö leiriohjaajien ja meidän välillä leireillä oli leirikohtaista, mikä yllätti perehdytyspäivässä olleen toimivan yhteistyön jälkeen. Tämän kokemuksen syntyyn vaikutti pitkälti leiriohjaajien sitoutuminen yhteisötaiteen tekemiseen, josta on kerrottu luvussa 7 (Ontario Arts Council 1998). Toisella leirillä olimme vertaisia leiriohjaajien kanssa, heidän

osallistuessa joustavasti toimintaan sekä ottaessa lapsista vastuuta toiminnan edetessä, esimerkiksi ohjaamalla työvaiheen loppuun saaneita lapsia eteenpäin muihin toimintoihin. Toisella leirillä olimme toimintamme kanssa erillisenä ohjelmana. Leiriohjaajat vetäytyivät toiminnan aikana omiin oloihinsa, jolloin vastuu toiminnasta sekä työnsä valmiiksi saaneista lapsista oli meillä. Pyrimme toiminnan lomassa antamaan leiriohjaajille palautetta sekä ohjeistamaan heitä, mikä oli kuitenkin haastavaa meidän ohjatesa lapsiryhmää kahdestaan. Pyytäessämme heitä ottamaan vastaan työnsä valmiiksi saaneet lapset ja ohjaamaan heille toimintaa, ohjeistettiin meitä kehittämään jotain muuta ohjelmaa lapsille. Huomauttaessamme, että muut lapset tarvitsevat vielä apua, ohjeistettiin meitä antamaan lapsille vapaan leikin aikaa ympäri nuorisotilaa. Toisaalta jäimme miettimään, oliko ilmassa liikaa olettamuksia, joita emme sanoneet ääneen; ”Tietystihän ne ohjaajat osallistuu siellä leirin ohjelmaan. Kyllähän me sanottiin silloin perehdytyksessä, että meidän ei ole tarkoitus tehdä tätä yksin, vaan heidän kanssa.” Emme erittele tässä kumpi leiri on 1 ja 2 anonymiteetin suojaamiseksi ja koska kyseessä on meidän kokemamme tunne. Kuitenkin kokemamme tunne vahvisti havaintojamme lapsien välisestä ryhmäytymisestä ja leirien yhteisöllisyyden kehittymisestä, mitkä näkyivät myös lopullisissa yhteisötaideteoksissa, tehden siitä merkityksellisen huomion. Sinänsä toiminnan etenemiseen tämä ei vaikuttanut, menetelmä toimi silti, mutta se vaikutti yhteisöllisyyden tunteen syntymiseen sekä lasten keskinäiseen vuorovaikutukseen. Luvussa 8 todetaankin (Känkänen 2013, 12), että työskentely vaiheessa on tärkeää toimia yhdessä lasten sekä nuorten parissa vuorovaikutustilanteista, jotta toiminnasta tulisi mahdollisimman haluttua sekä kutsuvaa.

Lasten ryhmäytyminen oli käynnissä aloittaessamme yhteisötaideteoksen tekoa, sillä leirit olivat alkaneet maanantaina ja yhteisötaideteosta tehtiin tiistaista eteenpäin kahtena päivänä viikon aikana kullakin leirillä. Leirien ryhmäytymisessä oli kuitenkin huomattava ero. Toisella leirillä oltiin tiiviisti yhdessä kaikessa toiminnassa, kun toisella leirillä lapset levittäytyivät pitkin nuorisotilaa touhuamaan omiaan pikkuporukoissa ja ohjaajat oleskelivat toisaalla. Tämä havainto on vain kahdelta päivältä viikon leiriltä, mutta se toimi niin automaattisen oloisesti, että teimme melko vahvankin olettamuksen sen pohjalta. Leirillä toimittiin hyvin lapsiohjautuvasti, mikä herätti meissä pohdintaa lapsilähtöisyyden tarkoituksesta sekä ohjaajuuden merkityksestä. Nämä ajatukset näkyvät myös vahvasti arvioinnissa luvussa 12.1. Lisäksi tämä herätti meissä huolen ryhmäytymiseen liittyvän klikkiytymien muodostumisesta. Lasten kesken oli selkeitä ryhmittymiä toisella leirillä. Nämä ilmenivät paikkojen valinnalla, oman työn muuntamisella kaverin työn näköiseksi, maalipalettien käytössä ynnä muussa sellaisessa. Toisella leirillä ei lapsilla ollut tämän kaltaista valikoimista. Lisäksi vapaan hetken toiminnassa lapset liittyivät ”omaan porukkaan” ja toimivat hyvin erillään toisista. Toisaalta kyseinen ilmiö on tyypillistä tämän ikäisille lapsille, mutta leirillä se erottui meidän silmiimme räikeästi eikä tilanne muuttunut leirin loppua kohti. Tämä taas ei sovi ryhmäytyneeseen ryhmään eikä tue yhteisöllisyyden

ilmentymistä. Ohjaajien velvollisuus tilanteessa olisi ollut ravistella ryhädynamiikka sekä siellä vallitsevia roolituksia, jotta kaikki olisivat saaneet kokea ryhmässä tekemisen sekä toimimisen mielekkäänä, jota myös luvussa 6.2 (Honkonen & Salovaara 2011, 43, 68-69, 141-142) nostetaan esille. Samassa luvussa Kauppila (2005, 108, 117) tuo esille erilaisten toimintamallien yhdistämisen rikastavana sekä lapsia aktivoivana tekijänä, jonka koimme jäävän hyvin vähäiseksi toisella leirillä leiriohjaajien toimesta.

Lasten ryhmäytymiseen ja ohjaajien sitoutuvuuteen on mahdollisesti vaikuttanut nuorisotalojen tilat. Toisella leirillä oli käytössään koko nuorisotalo ja toisella vain yksi huone ja keittiö. Yhdessä tilassa toimiminen saattanee vaikuttaa siihen, että toiminnassa on mukana, vaikkei suoranaisesti siihen liittyisi. Tarkoitamme tällä sitä, että samassa tilassa toimintaan osallistuu jo sitä katselemalla tai kuulemalla. Erillisissä tiloissa ei toisten toimintaa näe eikä kuule, jolloin ei tule edes tietoiseksi toisten toiminnasta. Toisaalta myös tilojen käyttö oli hajanaista, lapset vaelsivat tiloista toiseen oman toiminnan päätyttyä, mikä aiheutti vielä työtään tekevissä levottomuutta. Yhdessä tilassa toimittaessa työnsä valmiiksi saaneet lapset ohjattiin ulos tai muiden tehtävien pariin, mikä rauhoitti tilaa. Tilojen monipuolisuudessa oli kuitenkin mahdollisuus, jota emme käyttäneet. Mahdollisissa tulevilla yhteisötaideprojekteissa tulee huomioida etukäteen tilojen mahdollisuudet, jota nostetaan esille myös luvussa 7 oikeanlaisten resurssien sekä tilojen osalta, jotta prosessi pääsisi kehittymään sekä syntymään ryhmän tuottamien tarpeiden mukaisesti prosessin edetessä (Ontario Arts Council 1998, 12-14). Menetelmän erivaiheissa tarvitaan vapaata lattiaa, pöytätilaa sekä kuivatustilaa, joiden huomioiminen vasta paikan päällä aiheuttaa ylimääräistä järjestelyä sekä siihen kuluu turhaa aikaa. Monitilaisessa ympäristössä on vaikea hahmottaa paikkoja, mikäli ne ovat ympäri tilaa. Yhdessä tilassa toimiminen tai selkeästi jo etukäteen sovitussa eri tiloissa toimiminen jäsentää toimintaa ja selkeyttää myös asiakasryhmän liikettä tilojen välillä. Omalta osaltamme emme tieneet tiloista ennen toiminnan aloittamista, joka aiheutti myös meissä ohjaajissa levottomuutta ja epävarmuutta toimintaa aloittaessa ja näin toiminnan syntyyn tarvitsimme tukea leiriohjaajilta, joille tilat ja lapset olivat jo tuttuja. Toisella leirillä tukea saatiin, mutta toisen leirin kohdalla jäimme toimintamme kanssa yksin, kuten aiemmin on jo mainittu. Leirin perusarvoissa on määritelty lasten osallisuus isona arvotekijänä ja tämä kyllä näkyi toisella leirillä hyvin vahvasti. Aikuiset osallistivat lapsia osaksi leirin perustoimintaa sekä toimimaan yhdessä myös muiden kanssa. Lasten osallisuuden tunteen merkitys toiminnan lomassa nostetaan esille luvussa 6.1 lapsen kuuntelemisena, kuulemisena, osallistamisena sekä arvostamisena, jotta hän voi kokea voivansa vaikuttaa omaan yhteisöönsä oman toimintansa kautta (Eskel & Marttila 2013, 78). Leiriohjaajien näin toimiessa myös käytännössä, tämä tuki meidän menetelmäämme oikein mainiosti ja meidän menetelmämme tuki leirin arvoja oikein mainiosti.

14.1 Eettisyys

Talentian eettisten ohjeiden (2013, 8, 14-15) määrittelemää asiakkaan osallisuutta ja itsemääräämisoikeutta toteutettiin leirin aikana mahdollistamalla lapsille oman äänen sekä mielipiteen julki tuominen menetelmän aikana. Lasten oma-aloitteisuutta, etenemistä sekä vaikuttamisen toteutumista huomioitiin muun muassa suomalla lapsille vaikuttamisen mahdollisuuksia toiminnan edetessä, esimerkiksi antamalla lapsille erilaisia vaihtoehtoja (muun muassa kokoamisvaiheessa) työssä etenemiseen. Kokonaisvaltainen lapsien kohtaaminen näyttäytyi huomioimalla lapset yksilöinä kehityksen sekä vahvuuksien kautta osana yhteisöä, esimerkiksi helpottamalla työskentelyvaiheita lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tästä hyvänä esimerkkinä nousi leirillä tapahtunut tilanne, jossa yksi lapsista ei halunnut maalata teostaan, vaan koki, että se oli jo valmis hänen liitettyä oman kotoa tuodun osan liimalla kiinni. Eräs aikuinen kuitenkin kyseenalaisti tämän teoksen ja olisi halunnut, että sekin maalataan. Tilanteessa päädyttiin lopulta toimimaan lapsilähtöisesti ja annettiin lapsen itse päättää mitä tekee teokselleen.

Opinnäytetyötä tehdessä on ollut tärkeää huomioida leirien toimintaa avatessa, että lapset ja leiriohjaajat eivät henkilöidy. Anonymiteetin suojaamiseksi leirit on numeroitu ja leireillä tapahtunutta toimintaa on pyritty yleistämään, jotta anonymiteetti voidaan pitää suojattuna. Koska arvioinnissa on käytetty palautelomakkeiden lisäksi omia päiväkirjamerkintöjä, on tärkeää huolehtia aineiston todenmukaisuudesta sekä katsontakannasta. Tämän vuoksi kriittinen suhtautuminen omiin merkintöihin on taattu karsimalla henkilökohtaisiin piirteisiin liittyvät pohdinnat ja tutkimalla päiväkirjamerkinnöistä nousevia havaintoja menetelmään liittyen. Leirien erilaisuus toi mahdollisuuden pohtia ja vertailla niitä keskenään. Erilaisuutta vertaillaessa on ollut tärkeää huomioida, ettei vertailu kohdistu henkilöihin, vaan menetelmän toimivuuteen erilaisissa ympäristöissä. Tämä vaati meiltä erityistä tarkkuutta huomioida syy-seuraus-suhteet, jotta arviointi tapahtuisi eettisesti.

14.2 Yhteenveto

Toiminnan toteutuksessa oli huomattavissa jonkinasteista lapsenkenkäisyyttä. Koska menetelmää ei ollut testattu vielä aiemmin, sen ohjaaminen oli jonkin verran uriaan hakevaa. Kuitenkin ohjaajina täydensimme toisiamme todella sujuvasti ja toiminta soljui eteenpäin luontevasti omasta mielestämme. Myös saamamme suullinen palaute paikanpäällä omasta toiminnastamme oli positiivista sekä kannustavaa. Toiminnan edetessä havaitsimme, että leirien luonteet olivat hyvin erilaiset. Tilat ja leiriohjaajien sitoutuminen yhteisötaidemenetelmän tekemiseen tekivät oman osansa, mutta myös lapsiryhmässä oli eroavaisuuksia. Toisen leirin lapset olivat selkeästi valmiimpia yhteistyöhön sekä vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot olivat vahvemmat, jolloin työskentelyn lomassa kysyttiin

apua kaverilta eikä välttämättä aikuiselta. Kuitenkaan tämä eriateisuus ei estänyt menetelmän toteuttamista, vaan loi siihen soveltamisajatuksia. Toimintakertojen yhdistäminen ei esimerkiksi ollut oikea ratkaisu eritasoisten lasten kanssa, sillä osa lapsista oli toisia huomattavasti nopeampia ja tämä aiheutti lisää tilojen välillä seilaamista. Lisäksi ohjeistuksen antaminen yhteisesti kaikille olisi onnistunut paremmin ja näin kaikki olisi saaneet ohjeet loogisessa järjestyksessä eikä lauseita sieltä ja täältä. Tämä olisi pitänyt tehdä tilanteessa toisin, esimerkiksi ohjeistaa lapsia alusta asti siihen, että yhdessä siirrytään toimintavaiheesta toiseen eikä kiirettä oman työn tekemiseen ole. Jälkiviisautta omaan ohjaajuuteen siis riittää.

Menetelmä itsessään koettiin toimivaksi kuvallisen ilmaisun kokonaisuudeksi meidän, leiriohjaajien sekä lasten taholta. Useaan otteeseen reflektoivaa päiväkirjaa kirjoittaessamme, jouduimme muistuttamaan toisiamme, että ”arvioimme menetelmää, emme lapsia”. Leirit olivat keskenään hyvin erilaiset ja tämän vuoksi huomiomme kiinnittyi lasten ja ohjaajien toiminnan vertailevaan pohtimiseen eikä menetelmän havainnointiin. Luvussa 7 nostetaan esille, että yhteisötaide ei välttämättä olekaan menetelmä kaikille ohjaajille tai ryhmille, joka myös selkiytyi meille toteutuksen aikana (Ontario Arts Council 1998, 11).

Yhteisötaidemenetelmä siis toimii käytännössä kuvallisena ilmaisumuotona, mutta täyttääkö se tavoitteensa? Yhteisötaidemenetelmä ei toimi yhteisöllisyyden ja ryhmäytymisen aloittajana, vaan sen tukijana. Kuitenkin jos ryhmässä on jo päässyt syntymään klikkejä, niin menetelmä ei välttämättä toimi ryhmäytymisen ja yhteisöllisyyden tukenakaan. Sen avulla ei siis voida luoda ryhmäytymistä, mutta sillä voidaan tukea asiakasryhmää lujittamaan ryhmässä syntyvää yhteisöllisyyttä. Myöskään yksin menetelmällä ei voida yhteisöllisyyttä luoda ryhmään, jossa sitä ei ole. Yhteisöllisyys lähtee vaikuttamisen ja osallisuuden tunteesta, josta kerromme luvuissa 5 (Koivula 2013, 21) ja 6.1 (Eskel & Marttila 2013, 78) jotka syntyvät kuulluksi ja nähdyksi tullessa. Ja näihin yhteisötaidemenetelmän avulla voidaan vastata ja siten luoda vaikuttamisen ja osallisuuden tunnetta. Leiriympäristössä huomioitavaksi kuitenkin nousee, että sitoutuvien ohjaajien kautta menetelmä ei jää vain irtonaiseksi osaksi toiminnassa, vaan se yhdistyy leirin arvoihin tukevasti ja kokonaisvaltaisesti. Yhteisötaidemenetelmää soveltaessa tulee myös muistaa, ettei osallistaminen lähde materiaalista, vaan se lähtee liikkeelle tuotetuista mielipiteistä. Kuten luvussa 7 (Ontario Arts Council 1998, 12-14) kerrotaan toimintaa eteenpäin vievä runko täytyy olla valmiina, mutta antaa toiminnan syntyä lopulta yksilöiden tuottamista mielipiteistä, jotka pyritään yhteistyössä yhdistämään osaksi isompaa kokonaisuutta.

Yhteisötaidemenetelmän riittämättömyys ainoana yhteisöllisyyden luojana nousi esiin lapsilta saadussa sanallisella palautteessa yhteisötaideteoksen kokoamisvaiheessa. Kun aikuinen kysyi

lapsilta valmista työtä tutkailtaessa, että kuka on tehnyt tämän taideteoksen, lasten suusta tuli yhteisöllisyyttä ja ryhmäytymistä voimakkaasti kuvaava ”ME!”. Toisella leirillä, jossa yhteisöllisyys ja ryhmäytyminen oli meidän havaintojen mukaan jäänyt irralliseksi, vastauksiksi huudettiin ensimmäiseksi ”MINÄ!” useasta suunnasta, kunnes muutamien huutojen jälkeen, joku vastasi ”Me.” Tämä havainnollistaa hyvin vahvasti prosessin kulkua sekä sen vaikutusta leirin yhteisöllisyyden rakentumisessa.

Lähteet

- Cantell, H. 2010. Ratkaiseva vuorovaikutus. Kasvatuksellisia kohtaamisia lasten kanssa. PS-kustannus. Juva.
- Erikson, E. H. 1982. Lapsuus ja yhteiskunta. Gummerus. Jyväskylä.
- Eskel, P. & Marttila, M. 2013. Osallisuuden kokemus osana yhteisöllisyyttä. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä. PS-kustannus. Juva, 75-96.
- Helsinkipäivä 12.6. Hetki taiteilijana - Luova lava lapsille -päiväleirien konsertti. Viitattu 11.6.2015.
<http://www.helsinkipäivä.fi/fi/hetki-taiteilijana-luova-lava-lapsille-paivaleirien-konsertti>
- Honkonen, T. & Salovaara, R. 2011. Rakenna hyvä luokkahenki. PS-kustannus. Porvoo.
- Jantunen, M. 2011. Lapsilähtöinen kasvatusta. Teoksessa Jantunen, T. & Lautela, R. (toim.). Lapsilähtöinen esiopetus. Tammi. Helsinki, 6-11.
- Julkaisut. Socca. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. Viitattu 2.7.2015.
http://www.socca.fi/kehittaminen/varhaiskasvatus_vkk-metro/julkaisuja_ja_materiaaleja/julkaisut
- Kauppila, R. 2011. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. 3.painos. Vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille. PS-kustannus. Juva.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. WS bookwell oy. Juva.
- Kesäseteli Helsinki 2015. Helsingin kesäseteli 2015. Viitattu 10.6.2015.
<http://kesaseteli.munstadi.fi>
- Koivula, M. 2013. Yhteisöllisyyden rakentuminen päiväkodin arjessa. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä. PS-kustannus. Juva, 19-45.
- Kopakkala, A. 2008. Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikkaa ja siihen vaikuttaminen. 2. painos. Helsinki: Edita.
- Koski, A. & Joronen, K. 2010. Tunne- ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen koulu yhteisössä. Juvenes Print Tampere.
- Koulutuksen arviointikeskus. 2006. Sosiaalisten taitojen kehittäminen. Viitattu 20.3.2015.
http://www.helsinki.fi/cea/fin/Palvelut_kouluille/Interventiot/Sosiaaliset_taidot.html
- Känkänen, P. 2013. Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa - kohti tilaa ja kokemuksia. Juvenes Print. Tampere.
- Lasten Ikihyvä - hyvinvoiva lapsi kuntapalveluissa. Loppuraportti 20.12.2012. Helsingin yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia. Poikolainen J., Marjanen K. Viitattu 26.3.2015
http://jaana-poikolainen.sivustot.fi/files/jaana-poikolainen/Lasten_Ikihyva__Raportti_2012.pdf
- Lasten ja nuorten sosio-emotionaaliset vaikeudet - mikä avuksi? 2010. Edu.fi. Viitattu 20.3.2015.
<http://wanda.uef.fi/tkk/projektit/sosemot/puuttuminen.php>

Lasten osallisuus. 2015. Lastensuojelun käsikirja. Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 6.5.2015

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus>

Malte-Colliard K. & Lampo M. 2013. Voimaa taiteesta. Malleja taiteen soveltamiseen hyvinvointialalla. Tammerprint.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. Kouluille & kasvattajille. Viitattu 6.5.2015

<http://www.mll.fi/kasvattajille/>

Marjanen, P., Ahonen, J. & Majoinen, L. 2013. Vertaisuussuhteet ja yhteisöllisyys. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä. PS-kustannus. Juva, 47-73.

Mäkelä, J. & Jantunen, T. 2011. Lapsen kasvu ihmisyyteen ja yhteisöllisyyteen. Teoksessa Jantunen, T. & Lautela, R. (toim.). Lapsilähtöinen esiopetus. Tammi. Helsinki, 70-80.

Niemistö, R. 2008. Spontaaniudesta luovuuteen, olemisesta ilmaisuun. Teoksessa Aitolehti, S. & Silvola, K. (toim.). 2008. Suhteiden näyttämöt - näkökulmia psykodraamaan. Duodecim. Helsinki, 23-36.

Nuorisoseurat. 2015. Luova lava lapsille. Viitattu 15.3.2015.

<http://www.nuorisoseurat.fi/luova-lava-lapsille-leirit>

Nurmiraanta H., Leppämäki P. & Horppu S. 2009. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Kariston kirjapaino Oy. Hämeenlinna.

Ontario Arts Council. 1998. Community Arts Workbook. Viitattu 11.6.2015

<http://www.arts.on.ca/Asset363.aspx>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2015. Varhaiskasvatuslain ensimmäinen vaihe voimaan 1.8.2015. Viitattu 2.7.2015.

<http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2015/05/varhaiskasvatus.html>

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. 1287/2013. Finlex. Viitattu 7.5.2015

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>

Owens, A., Barber, K. 2002. Draamasuunnistus. Prosessidraaman arviointi ja reflektointi. Gummerus. Jyväskylä.

Pulkinen, L. 2011. Eheytetty koulupäivä - lapsilähtöinen toimintakulttuuri. Teoksessa Paalasmaa J. (toim.). 2011. Lapsesta käsin. Kasvatuksen ja opetuksen vaihtoehtoja. PS-kustannus. Juva, 313-327.

Pulkinen, L., 2002. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. PS-kustannus. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu

Rankanen, M., Hentinen, H. & Mantere, M-H. 2010. Taideterapian perusteet. Kariston kirjapaino oy. Hämeenlinna.

Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa. Vertaisuussuhteet ja sosiaalinen kehitys. PS-kustannus. Keuruu.

Sauvola, U. Koulutuksen tukipaketti. Mukavia hetkiä. HUMAK. Viitattu 17.4.2015.

http://www.espoonvapaaehtoisverkosto.fi/mallit/mallitiedostot/Kouluttajan_avuksi.pdf

Taidelähtöiset menetelmät. Menetelmät työn tueksi. Lapset, nuoret, perheet. Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos. 12.3.2015. Viitattu 7.5.2015

https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/menetelmat/taidelahtoiset_menetelmat

Taipale, T. 2005. Osallistavat menetelmät. Tuki- ja virikeaineisto. KSL. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Viitattu 31.3.2015.
<http://www.ksl.fi/images/osallistavatmenetelmat.pdf>

Pentikäinen, L. 2006. Kuvataidekasvatuksen poluilla. Teoksessa Tarkkonen, T. & Sassi, P. (toim.). 2006. Lapsi ja taide. Puheenvuoroja taidekasvatuksesta. 1-2/2006. Cultura oy. Helsinki, 27-35.

Tehdään taidejuttuja! 2012. Taidekasvatusta kaikenlaisiin koteihin. Annantalon taidekeskus. Helsingin kulttuurikeskus. Aldus oy. Lahti.

Yhteisöllinen koulu. Projekti. Viitattu 6.5.2015
<http://www.yhteisollinenkoulu.fi/projekti/>

Yhteisöllisyys. 2013. Edu.fi. Viitattu 16.4.2015.
http://www.edu.fi/yleissivistava_koulutus/teemat/osallisuus_ja_oppilaskuntatoiminta/yleissivistava_koulutus/teemat/osallisuus_ja_oppilaskuntatoiminta/osallisuus/yhteisollisyys

Yhteisötaide. 2015. Yhteisötaiteen määrittelyä. Viitattu 7.4.2015.
<http://yhteisotaide.weebly.com/yhteisoumltaiteen-maumlaumlrittelyauml.html>

Kuvat

Kuva 1. Osallisuuden asteet, mukailleen Roger Hartin (1992) osallisuuden tikapuita. (Eskel & Marttila 2013, 79.)	14
Kuva 2: Esittäytymispiiri.....	24
Kuvat 3 ja 4: Ryhmäläinharjoitus.....	25
Kuva 5: Oman osan hahmottelu	25
Kuva 6: Hymy- ja surunaamakuvakortti palaute.....	26
Kuvat 7 ja 8: Kanaverkon muotoilu	26
Kuva 9: Liisteröintivaihe	28
Kuvat 10 ja 11: Maalaus	29
Kuvat 12 ja 13: Kierrätys esineen liittäminen.....	29
Kuvat 14 ja 15: Yhteisötaideteokset.....	30
Kuvat 16 ja 17: Palautteenanto	31
Kuvat 18 ja 19: Hymy- ja surunaamakuvakorttipalaute leiri 1 ja leiri 2	40

Kuviot

Kuvio 1: 1. toimintakerran arviointi	34
Kuvio 2: 2. toimintakerran arviointi	35
Kuvio 3: 3. toimintakerran arviointi	36
Kuvio 4: 4. toimintakerran arviointi	37
Kuvio 5: 5. toimintakerran arviointi	38
Kuvio 6: Kokonaisuuden arviointi	39
Kuviot 7 ja 8: Minut huomioitiin ryhmässä, leiri 1 ja leiri 2	40
Kuviot 9 ja 10: Sain kertoa ehdotuksia yhteisen patsaan suunnittelussa, leiri 1 ja leiri 2 ..	41
Kuviot 11 ja 12: Oman osan suunnittelu oli helppoa, leiri 1 ja leiri 2.....	42
Kuviot 13 ja 14: Sain tehdä omasta osasta millaisen halusin, leiri 1 ja leiri 2.....	42
Kuviot 15 ja 16: Sain apua, jos tarvitsin, leiri 1 ja leiri 2.....	43
Kuviot 17 ja 18: Oman osan tekeminen oli mielekästä, leiri 1 ja leiri 2.....	43
Kuviot 19 ja 20: Toin kotoa kierrätys-esineen mielellään leiri 1 ja leiri 2	44
Kuviot 21 ja 22: Omasta osasta tuli sellainen kuin halusin, leiri 1 ja leiri 2	44
Kuviot 23 ja 24: Toisten kanssa työskenteleminen oli mukavaa, leiri 1 ja leiri 2	45
Kuviot 25 ja 26: Yhdessä tehdystä patsaasta tuli hieno, leiri 1 ja leiri 2.....	45
Kuviot 27 ja 28: Minusta tuntui, että kuulun tähän ryhmään, leiri 1 ja leiri 2	46
Kuviot 29 ja 30: Haluaisin tehdä lisää taidetta yhdessä muiden kanssa, leiri 1 ja leiri 2 ...	47

Liitteet

Liite 1 Leiriohjaajien palautelomake.....	61
Liite 2 Lasten palautelomake.....	64
Liite 3: Yhteisötaidemenetelmän ohjeistus leiriohjaajille.....	66
Liite 4: Tutkimuslupa	70
Liite 5: Opinnäytetyösopimus.....	71

Liite 1 Leiriohjaajien palautelomake

Palaute on tärkeää yhteisötaidemenetelmän kehittämiseksi ja arvioinniksi, joten pitäydythän rakentavassa hengessä.

Lue väite ja pohdi tuntia koko ryhmän osalta yhteisötaidemenetelmän näkökulmasta. Ympyröi numeroista sopivin vaihtoehto esitetyille väitteille sekä perustele ja avaa vastauksia viivoille.

1= täysin eri mieltä   2= jokseenkin eri mieltä   3= ei samaa eikä eri mieltä
4= jokseenkin samaa mieltä   5= täysin samaa mieltä

1. Ensimmäinen toimintakerta

- Draamaharjoitteet toi lapsia yhteen.
1   2   3   4   5
- Draamaharjoitteet tukivat lasten vuorovaikutusta.
1   2   3   4   5
- Yhteisötaideteoksen suunnittelu sujui yhteistyössä.
1   2   3   4   5
- Yhteisötaideteoksen suunnittelussa jotkin lapset jäivät sivuun.
1   2   3   4   5

---

2. Toinen toimintakerta

- Kanaverkon työstämisen ohjaaminen oli vaikeaa.
1   2   3   4   5
- Lapset aloittivat työn innostuneesti.
1   2   3   4   5
- Lapset saivat tehdä omaa patsasta vapaasti.
1   2   3   4   5
- Lapset kokivat onnistumista omasta ja toisten töistä.
1   2   3   4   5

---

3. Kolmas toimintakerta

- Lapset olivat vuorovaikutuksessa keskenään spontaanisti.

1   2   3   4   5

- Lasten yhteistyö vaatii aikuisen ohjausta.

1   2   3   4   5

- Liisteröinti onnistui kaikilta lapsilta hyvin.

1   2   3   4   5

- Tunnin kesto oli sopiva.

1   2   3   4   5

---

4. Neljäs toimintakerta

- Maalaaminen innosti lapsia.

1   2   3   4   5

- Lapset saivat valita maalaustavan itse. (sivellin, sormet, joku muu)

1   2   3   4   5

- Lapset toivat kotoa jonkin teokseen liitettävän esineen.

1   2   3   4   5

- Esineen kiinnitykseen tarvittiin aikuisen apua.

1   2   3   4   5

---

5. Viiden toimintakerta

- Yhteisötaideteoksen kasaaminen sujui vaivatta.

1   2   3   4   5

- Lasten yhteistyö oli haastavaa.

1   2   3   4   5

- Lapset saivat itse vaikuttaa oman teoksen liittämiseen.

1   2   3   4   5

- Yhteisötaideteokseen oltiin tyytyväisiä.

1   2   3   4   5

---

6. Kokonaisuus

- Yhteisötaideteoksen vaiheittainen tekeminen oli mielekästä.

1   2   3   4   5

- Yhteisötaideteos oli selkeä kokonaisuus.

1   2   3   4   5

- Lasten vuorovaikutus keskenään parani projektin edetessä.

1   2   3   4   5

- Lapset pyrkivät yhteistyöhön projektin edetessä.

1   2   3   4   5

---

7. Mitä jäi vielä sanomatta? Sana vapaa.

Kiitos palautteestasi!

Liite 2 Lasten palautelomake

Väritä hymiöistä sopivin vaihtoehto esitetylle väitteelle. Voit kommentoida vastaustasi viivoille, jos haluat kertoa jotain lisää.

 samaa mieltä ei samaa eikä erimieltä eri mieltä

1. Minut huomioitiin ryhmässä.

---

2. Sain kertoa ehdotuksia yhteisen patsaan suunnittelussa.

---

3. Oman osan suunnittelu oli helppoa.

---

4. Sain tehdä omasta osasta millaisen halusin.

---

5. Sain apua, jos tarvitsin.

---

6. Oman osan tekeminen oli mielekästä.

---

7. Toin kotoa kierrätys-esineen mielelläni.

---

8. Omasta osasta tuli sellainen kuin halusin.

---

9. Toisten kanssa työskenteleminen oli mukavaa. 😊 😐 😞

---

10. Yhdessä tehdystä patsaasta tuli hieno. 😊 😐 😞

---

11. Minusta tuntui, että kuulun tähän ryhmään. 😊 😐 😞

---

12. Haluaisin tehdä lisää taidetta yhdessä muiden kanssa. 😊 😐 😞

Tähän voit vielä piirtää tai kirjoittaa terveisiä ohjaajille patsaan tekemisestä.

KIITOS PALAUTTEESTASI!

Liite 3: Yhteisötaidemenetelmän ohjeistus leiriohjaajille

Dia 1

Osallistava yhteisötaidemenetelmä

Luova lava lapsille –leirit 2015

Kati Junnonaho & Mirja Pajunen

Dia 2

+ Osallistava yhteisötaideteos

- Leiriläiset suunnittelevat ohjaajien tuella leirin yhteisöllisyyttä kuvaavan taideteoksen.
- Jokainen lapsi tekee oman yksilöllisen taideteoksen, joka liitetään osaksi kokonaisuutta, jolloin saadaan yhteisöllinen taideteos.
- Jokainen lapsi osallistuu omalla teoksellaan kaikkien leiriläisten yhteiseen teokseen; yksilöstä yhteisöön.

Dia 3

+ Ensimmäinen kerta

Kesto noin 60 min.

Tarvikkeet: paperia ja kyniä

- Tehdään draamallisia harjoitteita ryhmäyttämiseksi ja yhteisöllisyyden kehittymiseksi.
- Ryhmäharjoitteiden jälkeen varataan aikaa suunnitella keskustellen tai draama-patsaita hyväksikäyttäen leirin yhteisöllisyyden symboli. Lapset piirtävät paperille yhteisen teoksen selkiytyttyä oman kolmiulotteisen taideteoksen hahmotelman.
- Esimerkkejä draamaharjoitteista:
- Ryhmäeläinharjoitus: Harjoituksen vetäjä jakaa oppilaat ryhmiin (tällä kertaa 6-7 henkilöä ryhmässä) ja antaa ryhmälle tehtäväksi muodostaa eläimen. Ryhmäeläin muodostetaan käyttämällä kaikkia ryhmänjäseniä eläimen osina. Ryhmä suunnittelee eläimen, joka vuorollaan lepää, herää, äänтелеe, liikkuu ja jakaantuu osiksi. Lopuksi eläimet esitellään sekä toisen ryhmän tulee arvata kyseinen eläin.
- Ihmissolmuharjoitus: Leiriläisistä muodostetaan n. kaksi 10 hengen ryhmää. Ryhmät muodostavat tiiviin ympyrän. Jokainen ryhmän jäsen ojentaa yhden käden piiriin keskelle ja ottaa samalla jotain toista kädestä kiinni. Sama tehdään toisella kädellä. Tarkoituksena on selvittää solmu ilman, että irrotetaan otetta toisten käsistä.
- Koneharjoitus: Leiriläiset jaetaan kahteen ryhmään ja kummankin ryhmän tehtäväksi annetaan muodostaa kone, joka liikkuu ja pitää ääntä. Ensimmäinen ryhmän jäsen asettuu paikalleen aloittaen liikkeen ja äänen. Seuraava ryhmän jäsen asettuu osaksi konetta ja hänen liikkeen ja äänen tulee jollain tavalla liittyä siihen, mitä edellinen tekee ja niin edelleen, kunnes kaikki ryhmäläiset ovat koneen osina.

Dia 4

+ Toinen kerta

Kesto noin 60 min.

Tarvikkeet: kanaverkkoa ja pihdit

- Jokaiselle lapselle leikataan 50cm x 50cm palanen kanaverkkoa.
- Lapsi muotoilee oman kolmiulotteisen taideteoksensa muodon kanaverkosta suunnitelmansa pohjalta.
- Tämän jälkeen voi aloittaa sanomalehtien repimisen noin 2-3cm levyisiin suikaleihin.
- HUOM! Kanaverkon leikatut langat ovat terävät, huomioithan lasten työskentelyssä tämän.

Dia 5

+ Kolmas kerta

Kesto noin 90 min.

Tarvikkeet: sanomalehtisuikaleita,
liisteriä ja vateja.
Suojaukseen tarvitaan
jätösäkkejä ja teippiä.

- Pöydät on hyvä suojata avaamalla jätösäkit ja teippaamalla ne pöytään.
- Jokainen lapsi peittää kanaverkkohahmon liisteröidyillä sanomalehtisuikaleilla. Liisterivateja ei kannata olla jokaisella omaa. Lapset voi jakaa pienryhmiin, joilla on yhteinen vati.
- Liisteröityjä sanomalehtisuikalekerroksia on hyvä laittaa kaksi, jotta pinnasta tulee kestävä, mutta tarpeeksi ohut kuivuakseen seuraavaa kertaa varten.
- Lapsia pyydetään tuomaan kotoa jokin kierrätettävä pieni asia (esim. maitotölkin korkki, rikkinäinen sukka, kanamunakennon kuppi, kengännauha...)

Dia 6

+ Neljäs kerta

Kesto noin 60 min.

Tarvikkeet: maalia ja pensseleitä
sekä teippiä, narua,
lankaa, neula, nitoja,
liimaa...

- Lapset maalaavat kuivuneen taideteoksen pinnan omaa luovuuttaan käyttäen.
- Kun maalipinta on saatu valmiiksi, lapsen tulisi kiinnittää aikuisen avustamana kotoa tuotu kierrätettävä asia omaan teokseen. (esim. langalla ja neulalla, liimalla, maalilla...)

Dia 7

+ Viides kerta

Kesto noin 60 min.

Tarvikkeet: teippiä, narua, nitoja,
lankaa, neula, liimaa

- Yhteisöllisen taideteoksen kasaaminen lapsia osallistaen ja heidän näkemystä kuunnellen ja kunnioittaen.
- Lapset kiinnittävät omat teoksensa osaksi toisten teoksia.
- Jokaisesta lapsesta otetaan kuva hänen kiinnittäessä omaa taideteostaan kiinni yhteiseen kokonaisuuteen. Lopuksi otetaan valokuva kaikkien teokseen osallistuneiden kanssa taideteoksen ympärillä.
- Lapset nimeävät taideteoksen.

Liite 4: Tutkimuslupa

Stadin Nuorisoseurat ry
Raumantie 5
00350 Helsinki

Tutkimuslupahakemus

24.4.2015

Kirsi Salo
Toiminnanohjaaja
044 7203149
kirsi.salo@nuorisoseurat.fi

Tutkimusluvan hakijat

Kati Junnonaho
kati.junnonaho@student.laurea.fi
[REDACTED]

Mirja Pajunen
mirja.pajunen@student.laurea.fi
[REDACTED]

Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi AMK
Laurea Ammattikorkeakoulu
Ratatie 22
01300 Vantaa

Tutkimusluvan perusteet

Tutkimuslupaa haetaan opinnäytetyötä varten. Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää Luova lava lapsille -leiritoimintaan kuvataiteellinen yhteisötaide -menetelmä. Opinnäytetyö toteutetaan toiminnallisena projektina, jota arvioidaan opinnäytetyön tekijöiden leirien aikana saamien havaintojen sekä lapsilta saadun palautteen perusteella. Opinnäytetyön valmistumisen jälkeen Nuorisoseuroille annetaan oma kappale opinnäytetyöstä jatkokäyttöä ja soveltamista varten.

Tutkimusluvan laajuus

Tutkimuslupa on voimassa ko. opinnäytetyön valmistumiseen saakka. Tutkimuslupa koskee vuoden 2015 Luova lava lapsille -leiritoimintaa. Lisäksi Luova lava lapsille -leiritoiminta hankkii leirille osallistuvien lapsien vanhemmilta projektiin osallistumisluvan sekä kuvausluvan.

Tutkimuslupa

myönnetään   ei myönnetä

Allekirjoitus ja päivämäärä

Kirsi Salo 21.5.2015

Liite 5: Opinnäytetyösopimus

Tikkurila

SOPIMUS OPINNÄYTETYÖSTÄ

1. SOPIJAPUOLET JA YHTEYSTIEDOT

1.1 Opinnäytetyön tekijä(t) ja yhteystiedot

Kati Junnonaho, kati.junnonaho@student.laurea.fi, [REDACTED]

Mirja Pajunen, mirja.pajunen@student.laurea.fi, [REDACTED]

1.2 Työelämän yhteyshenkilö ja yhteystiedot

Stadin nuorisoseurat ry., Luova Lava -leiritoiminta,

Kirsi Salo, p. 044 7203149, kirsi.salo@nuorisoseurat.fi

2. OPINNÄYTETYÖ

2.1 Opinnäytetyön aihe ja tarkoitus ja jos on osa laajempaa hanketta, yhteys sen tavoitteisiin.

Tarkoituksenamme on kehittää Luova lava lapsille -leiritoimintaan kuvallisen ilmaisun menetelmä, jolla luodaan yhteisötaiteellinen teos leiriläisten ryhmäyttämisen ja yhteishengen luomisen näkökulmasta osallistavalla otteella.

2.2 Opinnäytetyön toteutustapa

Opinnäytetyö toteutetaan ohjaamalla leirillä kuvallisen ilmaisun pajaa, jonka jälkeen arvioidaan palautteen ja ohjauskokemuksen kautta menetelmän toimivuutta ja soveltuvuutta leiritoimintaan. Opinnäytetyö on luonteeltaan toiminnallinen.

2.3 Alustava aikataulu

- Opinnäytetyön suunnitelmavaihe helmi-huhtikuu 2015
- Luova lava -leiritoiminnan järjestäjien ja opinnäytetyön tekijöiden yhteistyöpalaveri helmikuu 2015
- Suunnitelmaseminaari toukokuu 2015
- Luova lava -leiritoiminnan ohjaajille opinnäytetyön esittely toukokuu 2015
- Luova lava -leiri, opinnäytetyön toteutusvaihe kesäkuu 2015
- Opinnäytetyön kirjallinen tuottaminen, menetelmän arviointi ja toteutuksen reflektointi kesä-syyskuu 2015
- Opinnäytetyöseminaari loka-marraskuu 2015

2.4 Miten tuloksia tullaan hyödyntämään

Opinnäytetyöstä saatu menetelmäarvio tullaan luovuttamaan Luova lava -leiritoiminnan järjestäjille Stadin nuorisoseuroille tulevia Luova lava -lastenleirejä varten ja sovellettavaksi muuhun toimintaan.

Alustava opinnäytetyösuunnitelma liitteenä 1.

3. TYÖELÄMÄN YHTEYSHENKILÖN ROOLI OPINNÄYTETYÖSSÄ

(Esim. tausta-aineistojen, tilojen ja materiaalien käyttö, avustaminen haastateltavien hankinnassa, osallistuminen opinnäytetyön ohjaamiseen, arviointiin jne.)

Työelämän roolina on tarjota opinnäytetyön tekijöille mahdollisuus osallistua kahdelle (2) leirille ohjaamaan kuvallisen ilmaisen pajaa. Lisäksi työelämän kautta hankitaan materiaalit ja annetaan tilat. Työelämän puolelta hoidetaan leirien hallinnollinen organisointi, kuten tiedotus, markkinointi, lupa-asiat.

4. OPISKELIJAN VASTUUT

4.1 *Sitoudun toimimaan tutkimus- ja ammattieettisten periaatteiden mukaisesti. Sitoudun pitämään luottamuksellisena tiedonhankinnan yhteydessä saamani yksityishenkilöitä koskevat tiedot ja sellaiset asiakirjat ja aineistot, jotka pitää niiden luonteen ja niihin liittyvän ilmeisen salassapitointressin vuoksi ymmärtää luottamuksellisiksi.*

4.2 Opiskelijan muut vastuut

Opiskelijat sitoutuvat ohjaamaan kahdelle (2) leirille kuvallisen ilmaisen pajaa. He huolehtivat suunnittelemisesta ja ohjauksesta.

5. MUUTA MAHDOLLISTA SOVITTAVAA

Tätä sopimusta on tehty kaksi samanlaista kappaletta, yksi kummallekin sopijapuolelle.

Helsinki 4.5.2015

Paikka ja päiväys

Osapuolten allekirjoitukset

Minna Kudo

Minna Pajj

Ms. Juvonen